

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 17 och 20 kap. i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att strafflagen ändras.

Enligt förslaget ska det bli straffbart att inneha bildmaterial som visar rått våld, och samtidigt föreslås det att det föreskrivs om en grov gärningsform för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. De föreslagna bestämmelserna om en grov gärningsform medför skärpta straff för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.

Genom de föreslagna ändringarna i strafflagen genomförs den åtgärd i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering enligt vilken regeringen skärper den lagstiftning som gäller bilder som på ett sexuellt sätt visar barn och bildmaterial som visar rått våld för att skydda barn som utsätts för allvarliga brott. I regeringsprogrammet konstateras behovet av att kriminalisera innehav av bildmaterial som visar rått våld och att införa bestämmelser om en grov gärningsform för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Samtidigt ser regeringen enligt regeringsprogrammet till att innehav av också annat material som visar rått våld kriminaliseras för att skydda människor och djur.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget	3
2.1 Innehav av bild som visar rått våld.....	3
2.2 Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn	5
2.3 Rättspraxis som gäller innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.....	7
2.4 Internationella förpliktelser och EU-rätten	8
2.5 Bedömning av nuläget	11
3 Målsättning	13
4 Förslagen och deras konsekvenser	13
4.1 De viktigaste förslagen	13
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	15
5 Alternativa handlingsvägar.....	20
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	20
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	22
5.2.1 Innehav av våldsskildring.....	22
5.2.2 Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn	23
6 Remissvar	26
6.1 Allmänt om utlåtandena.....	26
6.2 Innehav av våldsskildring	27
6.3 Grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn	29
6.4 Övriga anmärkningar	30
7 Specialmotivering.....	31
7.1 Innehav av våldsskildring	31
7.2 Grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och juridiska personers straffansvar	35
8 Ikraftträdande	37
9 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	37
LAGFÖRSLAG.....	41
Lag om ändring av 17 och 20 kap. i strafflagen	41
BILAGA.....	43
PARALLELLTEXT	43
Lag om ändring av 17 och 20 kap. i strafflagen	43

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering (Ett starkt och engagerat Finland, s. 207) skärper regeringen lagstiftningen angående material som visar övergrepp mot barn (Child Abuse Material, CAM) för att skydda barn som utsätts för allvarliga brott. Enligt programmet kriminaliseras innehav av våldsskildring, och för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn föreskrivs det om en grov gärningsform. Samtidigt ser regeringen till att innehav av också annat material som visar rått våld kriminaliseras för att skydda människor och djur.

Genom denna proposition genomförs regeringsprogrammets föresats att föreskriva om en grov gärningsform för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn samt föresatsen att kriminalisera innehav av våldsskildring.

1.2 Beredning

Regeringspropositionen har beretts vid justitieministeriet som tjänsteuppdrag.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Innehav av bild som visar rått våld

Innehav av bild eller bildupptagning som visar rått våld är inte straffbart enligt den gällande strafflagen (39/1889). Rått våld riktat mot människor handlar i praktiken alltid om brott mot liv och hälsa, som det föreskrivs om i 21 kap. i strafflagen. Rått våld riktat mot djur uppfyller däremot ofta rekvisitet för djurskyddsbrott enligt 17 kap. 14 eller 14 a § i strafflagen. På skildrande och spridande av rått våld kan det bli aktuellt att tillämpa ärekränkning (SL 24:9) eller spridande av information som kränker privatlivet (SL 24:8) vid sidan av spridning av våldsskildring (SL 17:17). Dessutom kan spridning av pornografisk bild (SL 17:18) bli tillämplig, som materialet visar rått våld på ett pornografiskt sätt. Innehav eller spridning av en bild eller bildupptagning som visar rått våld kan också uppfylla rekvisitet för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn (SL 20:21) eller spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn (SL 20:19) eller den grova gärningsformen (SL 20:20), om bilden eller bildupptagningen vid sidan av rått våld också visar barn på ett sexuellt sätt.

Begreppet rått våld ingår i 17 kap. 17 § 1 mom. i strafflagen, enligt vilket den som saluför, till uthyrning bjuder ut, sprider eller på annat sätt tillhandahåller eller håller tillgängligt eller i detta syfte tillverkar eller i landet för in filmer eller andra bildprogram som visar rått våld, eller upptagningar eller datafiler innehållande filmer eller andra bildprogram som visar rått våld, ska dömas för spridning av våldsskildring.

Enligt förarbetena kan som råa på det sätt som avses i bestämmelsen betraktas bl.a. skildringar av grova gärningar som riktar sig mot människors liv eller hälsa, våld mot djur, sadistisk misshandel, tortyr eller stympning. En skildrings råhet måste bedömas i sitt sammanhang, och vid helhetsbedömningen ska beaktas hur våldet framställs, t.ex. om framställningen är ytterst detaljerad, utdragen och bygger på upprepningar. (RP 6/1997 rd, s. 142) I rättspraxis har som i bestämmelsen avsedd rå våldsskildring betraktats videoinspelningar av en avrättning, en verklig skjutning av en annan person och misshandel med eggvapen.

På nätet sprids bild- och videoinspelningar som visar rått våld mot barn. Enligt Centralkriminalpolisen (CKP) produceras och sprids bildmaterial som visar misshandel av barn internationellt i allt större omfattning och de används också i sexuella syften. Dylikt bildmaterial som innehåller rått våld mot barn har hittats i främst i samband med utredning och undersökning av andra brott.

Förutom rått våld mot barn har man i förundersökningsfasen av bl.a. terroristbrott hittat även bilder och videoinspelningar som innehållit rått våld mot vuxna eller djur. Till dessa hör t.ex. videoinspelningar som visar en avrättning av en vuxen person.

Sammantaget har endast få fall av spridning av våldsskildring kommit till myndigheternas kännedom årligen. Vissa år har inga gärningar alls statistikförts. Endast enstaka domar har meddelats per år och antalet tillräknade brott har varit 0–1 per år. Det bör dock påpekas att spridning av våldsskildring är ett brott som i första hand gäller spridning av filmer i kommersiellt syfte, och delning av en upptagning till en person uppfyller inte rekvisitet (RP 6/1997 rd). Å andra sidan kommer antagligen en relativt stor del av de gärningar som hänför sig till våldsskildringar aldrig till myndigheternas kännedom. De årliga antalen är i vilket fall som helst så små att även om eventuell dold brottslighet beaktas, kan fenomenet inte betraktas som omfattande för spridningens del.

Tabellen nedan visar Statistikcentralens statistikförda fall av spridning av våldsskildring som kommit till myndigheternas kännedom och antalet domar som tingsrätterna och hovrätterna meddelat i första instans 2014–2023.

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kommit till kännedom	1	1	1	0	2	6	13	3	2	5
Dömts i domstol	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0

(Statistikcentralen, Statistik över brott och tvångsmedel)

Bildmaterial som innehåller rått våld uppkommer i allmänhet genom att någon skildrar en våldssituation. Särskilt i krigs- och konfliktområden produceras och sprids bildmaterial som innehåller rått våld i informations- och propagandasyfte. Innehav av sådant bildmaterial är i vissa situationer nödvändigt och viktigt t.ex. för att senare kunna bevisa krigsbrott eller andra allvarliga oegentligheter.

Å andra sidan kan bildmaterial också framställas så att det uttryckliga syftet med våldet och skildrandet av det är att producera bildmaterial som visar synnerligen rått våld mot människor eller djur. Dylikt bild- och videomaterial som visar dödligt rått våld mot även små barn kan delas t.ex. i olika peer-to-peer-nät och grupper på den mörka webben.

Enligt uppgifter från CKP har man inte tills vidare upptäckt eller identifierat bildmaterial som visar rått våld och som skulle ha skapats med hjälp av AI eller annan teknik och som på ett förvillande sätt skulle påminna om fotografier eller videor som skildrar verkliga situationer.

På grund av att användningen av smarttelefoner, internet och sociala medier har ökat avsevärt, sprider sig alla slags bilder och upptagningar som visar våld lättare och vidare än förr, även så att barn kan se och använda dem. Det är möjligt att risken för våldsamt beteende ökar om man tittar på våld. Forskningsrönen ger dock inte något entydigt stöd för ett samband mellan tittande på våld och våldsamt beteende. Dessutom innehåller endast en liten del av det bildmaterial som visar våld sådant våld som ska klassificeras som rått, så utifrån undersökningar som gäller annat slags bildmaterial som visar våld är det svårt att bedöma om bilder och upptagning som visar uttryckligen rått våld har en förråande effekt eller ökar det våldsamma beteende. Å andra sidan kan tittande på våld i vilket fall som helst belasta barns psyke och ha en skadlig inverkan på barns utveckling. Också straffbarheten för spridning av våldsskildring och klassificeringen av bildprogram enligt åldersgränser baserar sig på att det är skadligt för barns utveckling att titta på bilder som visar våld. (RP 6/1997 rd, RP 190/2010 rd)

2.2 Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är straffbart med stöd av 20 kap. 21 § i strafflagen. Enligt bestämmelsen straffas för brottet den som obehörigen innehar en bild eller bildupptagning som på ett i 19 § avsett sätt visar barn på ett sexuellt sätt, eller mot betalning eller annars genom avtal eller annars i syfte att skaffa tillgång till materialet skaffar tillgång till en i 1 punkten avsedd bild eller bildupptagning så att den utan lagring är tillgänglig för personen i en dator eller motsvarande teknisk anordning.

I bestämmelsen hänvisas det till 20 kap. 19 § i strafflagen, där det föreskrivs att spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är straffbart. Enligt den är det förbjudet att sprida en verklighetsbaserad eller verklighetstrogen bild eller bildupptagning som på ett sexuellt sätt visar barn. Enligt paragrafens 4 mom. betraktas som barn den som är yngre än 18 år samt den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år. Enligt 4 mom. är en bild eller bildupptagning verklighetsbaserad, om den har tillkommit i en situation där ett barn faktiskt visats på ett sexuellt sätt, och verklighetstrogen, om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där ett barn visats på ett sexuellt sätt.

I samband med totalreformen av sexualbrottslagstiftningen 2022 ändrades terminologin i bestämmelsen så att i stället för begreppet ”pornografisk bild”, som användes tidigare i 17 kap. 18 § i strafflagen används begreppet ”bild som på ett sexuellt sätt visar barn”. Ändringen av terminologin ändrade dock inte bestämmelsens tillämpningsområde (RP 13/2022 rd, s. 128–129).

Till skillnad från spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn har det inte föreskrivits om någon grov gärningsform av innehav. I samband med totalreformen av sexualbrottslagstiftningen ansåg man att straffskalan för ett brott som uppfyller grundrekvisitet tillåter att ett sådant straff som gärningens skadlighet och farlighet förutsätter döms ut också i de grövsta fallen (RP 13/2022 rd, s. 76).

Under de senaste fyra åren har antalet fall av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn som kommit till myndigheternas kännedom ökat klart jämfört med tidigare år. Tabellen nedan täcker uppgifterna i Statistikcentralens statistik över brott och tvångsmedel om brottsmisstankar som registrerats i datasystemet för polisärenden, där rubriceringen har varit innehav av barnpornografisk bild (tidigare SL RL 17:19) eller innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn (SL 20:21, fr.o.m. 1.1.2023).

Brott som kommit till myndigheternas kännedom 2014–2023

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal	76	187	143	108	126	182	544	405	528	413

(Statistikcentralen, Statistik över brott och tvångsmedel)

Enbart utifrån statistiska uppgifter kan man ändå inte sluta sig till att det faktiska antalet brott skulle ha ökat. Ökningen av antalet kända brott kan åtminstone bero på att medvetenheten om gärningarna och deras skadlighet har ökat, förvaltare av webbplatser har ökat sina åtgärder för att förhindra spridning av material, och tekniken och aktiviteterna för sällning av material som på ett sexuellt sätt visar barn har utvecklats på senare tid. Dessutom säger polisen att man effektiviserat hanteringen av information om sexuella brott riktade mot barn och ökat utbildningen om bekämpningen av brott som begås i datanätet (Polisstyrelsens bokslut och verksamhetsberättelse 2020, på finska, s. 25).

Enligt 2022 års barnofferundersökning (Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M. & Ellonen, N, Barns och ungas erfarenheter av våld: Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2023:5, på finska, med presentationsblad på svenska) har barns och ungas erfarenheter av sexuellt våld ökat sedan 2013. I barnofferundersökningen rapporterade 2 procent av sjätteklassarna och 3 procent av niondeklassarna att någon hade lagt ut nakenbilder av dem på internet utan lov. 11 procent av sjätteklassarna och 23 procent av niondeklassarna rapporterade att någon okänd hade begärt att de skulle skicka sexiga bilder eller videor på sig själv. Särskilt det sexuella våldet mot flickor verkar ha ökat. Enligt undersökningen tycks dessutom det sexuella våldet mot unga åtminstone i vissa avseenden ha blivit allvarigare, eftersom tvång och våld i samband med sexuellt våld rapporteras oftare än tidigare (s. 114).

För de fall av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn som uppdagats och gått vidare till domstolsprocess är det ganska typiskt att gärningsmannen också har gjort sig skyldig till andra sexualbrott. Till domstolsprocess går emellertid också fall där svaranden inte är åtalad för något annat brott. På motsvarande sätt tyder internationella forskningsrön på att gärningsmän som gör sig skyldiga till innehavsbrott utgör två kategorier beroende på om de dessutom har gjort sig skyldiga till andra sexualbrott mot barn eller inte (t.ex. Ly, T., Dwyer, R. G. & Fedoroff, J. P. (2018), *Characteristics and treatment of internet childpornography offenders*, Behavioral Sciences & The Law Vol. 6(2), s. 216–234).

Forskningsrön tyder också på att det är vanligare att en person som gjort sig skyldig till något annat sexualbrott i slutändan också innehar material som på ett sexuellt sätt visar barn än att den som gjort sig skyldig till ett innehavsbrott i slutändan också begår något annat sexualbrott (Ly m.fl. 2018, s. 230).

Bilder som på ett sexuellt sätt visar barn uppkommer i vilket fall som helst vanligtvis i situationer där barnet utsätts för sexuellt våld. Det primära syftet med kriminaliseringen av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är att skydda barn mot sexuella och skadliga handlingar (RP 13/2022 rd, s. 128, RP 34/2004 rd, s. 51).

Antalet bilder som innehafts av de personer som dömts för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn varierar avsevärt från enstaka bilder till rentav tusentals bilder och videor. Förutom antalet finns det också stora skillnader i bildernas innehåll beroende på hur gamla barn bilderna visar och visar bilderna tvång eller våld eller synnerligen förnedrande behandling.

2.3 Rättspraxis som gäller innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Det är ännu inte möjligt att bedöma hur den totalreform av sexualbrottslagstiftningen som trädde i kraft vid ingången av 2023 har påverkat tillämpningspraxis, så tillämpningspraxis måste granskas utifrån de avgöranden som träffats under den tidigare regleringens giltighetstid.

I högsta domstolens prejudikat HD 2017:51 tog man ställning till straffmätningen i en gärningshelhet där ett brott som tillräknats gärningsmannen var innehav av barnpornografisk bild. Antalet tillräknade brott var sammanlagt 24. Innehavets inverkan på det gemensamma straffet har inte bedömts separat i avgörandet, men den torde ha varit ringa. Enligt uppgifterna i prejudikatet var innehållet i det bildmaterial som gärningsmannen innehade inte särskilt grovt.

Enligt Statistikcentralens uppgifter behandlade tingsrätterna under åren 2019–2023 i medeltal cirka 40 brottmål per år där en åtalpunkt var innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.

Ur Statistikcentralens statistik går det inte att få fram uppgifter som skulle vara väsentliga för bedömningen av hur grovt innehav av bild som visar barn på ett sexuellt sätt som det handlar om, såsom bildernas art eller antalet bilder. Av Statistikcentralens statistik framgår inte heller på vilka grunder spridning av bild som visar barn på ett sexuellt sätt har kvalificerats som en grov gärningsform i rättspraxis.

Vid justitieministeriet har det gjorts en utredning där man granskade de domar som meddelats av tre tingsrätter (Helsingfors, Birkaland och Södra Österbotten) åren 2019–2023 och där åtminstone ett tillräknat brott har varit innehav av barnpornografisk bild enligt den lag som var i kraft till utgången av 2022, innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn eller grov spridning av pornografisk bild.

I ungefär 60 procent av de fall i materialet där innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn var ett tillräknat brott, har svaranden också tillräknats något annat brott. Vanligtvis var det andra brottet ett sexualbrott, men det kunde också ha koppling till exempelvis narkotika. Den vanligaste andra tillräknade brottet är spridning av pornografisk bild.

Spridningen har ansetts som grov framför allt när bilden har visat ett särskilt ungt barn eller synnerligen förnedrande behandling av barnet. Vid helhetsbedömningen av grovheten har det varit av betydelse att många datafiler har spridits och att gärningen har pågått en lång tid. Om endast en del av det material som spridits har varit synnerligen grovt har gärningen bedömd som en helhet kunnat dömas som grov. Att brottet begås särskilt planmässigt, eller begås som ett led i en i organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet har däremot inte i allmänhet tillämpats som kvalificeringsgrunder.

När inga andra brott tillräknades än innehav av barnpornografisk bild eller innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn var den vanligaste påföljden böter. Det genomsnittliga straffet var cirka 30 dagsböter. I cirka 18 procent av de fall där svaranden tillräknades enbart innehav bild som på ett sexuellt sätt visar barn var påföljden dock fängelse. Fängelsedomarna var i huvudsak villkorliga och endast i sällsynta fall och av exceptionella skäl ovillkorliga. Fängelsestraffen varierade från 20 dagar till sex månader. Enligt Statistikcentralens uppgifter var medianen för de fängelsestraff för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn som dömdes ut 2023 i hela landet två månader.

I de granskade domarna har påföljden för innehavsbrott stått i proportion till särskilt mängden material som innehafts. Av avgörandena framgår att mängden innehavt material varierar avsevärt. I ungefär vartannat fall har endast några bilder eller videor innehafts. I ungefär 30

procent av fallen har det innehavda materialet omfattat några tiotals eller några hundratals bilder eller bildupptagningar. I ungefär 20 procent av fallen har materialet dock uppgått till minst tusen eller rentav flera tiotusentals bilder. När det har handlat om så mycket material är det mera sannolikt att påföljden varit fängelse.

Vid sidan av mängden innehavda bilder och bildupptagningar har deras art beaktats i straffmätningen. När straffmätningen har motiverats närmare, har man ofta hänvisat till CKP:s och riksåklagarämbetes anvisning enligt vilken bilder som på ett sexuellt sätt visar barn kan klassificeras på en tregradig skala enligt grovhet (anvisningen har uppdaterats 2024 så att bildmaterialet numera klassificeras i endast två grupper, grundformen och grovt). Exempelvis innehav av material som visar ett särskilt ungt barn eller som innehåller klart sexuell aktivitet eller synnerligen förnedrande behandling har kunnat leda till strängare påföljd.

När bilder och bildupptagningar laddas upp i ett visst slags peer-to-peer-nät, delar servern samtidigt filerna till nätverkets andra användare. Av avgörandena framgår att under de senaste åren har det varit ganska vanligt att bilder som på ett sexuellt sätt visar barn laddas ner från dylika webbservrar, varvid gärningsmannen ofta också sprider materialet vidare.

2.4 Internationella förpliktelser och EU-rätten

Barns rättigheter och skyldighet att skydda barn

Flera internationella avtal som är bindande för Finland förpliktar till att skydda barn mot sexuellt, fysiskt och psykiskt våld och bl.a. att kriminalisera innehav och spridning av material som på ett sexuellt sätt visar barn.

Finland har ratificerat Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) samt det fakultativa protokoll till konventionen som berör handel med barn, barnpornografi och barnprostitution (Fakultativt protokoll till FN:s konvention om barnets rättigheter FördrS 5/2016).

Enligt artikel 13 stycke 1 i konventionen ska barnet ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer. Enligt stycke 2 i artikeln får utövandet av denna rätt underkastas vissa inskränkningar men endast sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att respektera andra personers rättigheter eller anseende, eller för att skydda den nationella säkerheten, rättsordningens grunder (ordre public) eller folkhälsan eller den allmänna moralen. Även artikel 17 i konventionen gäller barns yttrandefrihet. Enligt artikeln erkänner konventionsstaterna den viktiga uppgift som massmedier utför och ska säkerställa att barnet har tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor, särskilt sådant som syftar till att främja dess sociala, andliga och moraliska välmående samt fysiska och psykiska hälsa.

Enligt artikel 19 stycke 1 i konventionen om barnets rättigheter ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavarens eller annan persons vård. Enligt artikel 34 i konventionen åtar sig konventionsstaterna att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål ska konventionsstaterna

särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling, att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet, att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

Enligt artikel 24 stycke 1 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna har barn rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd.

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (FördrS 87/2011, Lanzarotekonventionen) och artikel 9 i Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet (FördrS 59–60/2007, Budapestkonventionen) förutsätter att handlingar med koppling till barnpornografi kriminaliseras, bl.a. innehav av material som på ett sexuellt sätt visar barn. Åren 2022–2024 har förhandlingar förts om FN:s övergripande internationella konvention för att motverka användningen av informations- och kommunikationsteknik för brottsliga ändamål. Konventionen innehåller förpliktelser att kriminalisera bl.a. innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.

Likasa förpliktar direktiv 2011/93 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi till kriminalisering av bl.a. innehav av bildmaterial som på ett sexuellt sätt visar barn. Artikel 5 i direktivet förutsätter att innehav av material som på ett sexuellt sätt visar barn ska vara belagt med ett maximistraff på minst ett års fängelse. Man förhandlar som bäst om ett förslag till ändring av direktivet (COM(2024) 60 final) (U 14/2024 rd, UJ 24/2024 rd). I ändringsförslaget ingår inga ändringar i innehållet i artikel 5 eller i de straff som föreskrivs där.

De EU-rättsliga och internationella förpliktelser som är bindande för Finland förutsätter inte uttryckligen att det föreskrivs om en grov gärningsform av innehav av material som på ett sexuellt sätt visar barn, att straffen höjs eller att det föreskrivs att innehav av våldsskildring ska vara straffbart. Lanzarotekonventionen och direktiv 2011/93 om sexuellt utnyttjande av barn och förslaget till ändring av det förutsätter dock att vissa försvårande omständigheter kan beaktas i enlighet med den nationella lagstiftningen när straff bestäms för sådana sexualbrott mot barn som hör till området för konventionen och direktivet.

Yttrandefrihet

Enligt artikel 10 stycke 1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) ska envar ha rätt till åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar. Artikel 10 stycke 2 i Europakonventionen innehåller en inskränkingsklausul, enligt vilken yttrandefriheten kan underkastas sådana inskränkningar som är angivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till bl.a. förebyggandet av oordning och brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten, skyddandet av andra personers goda namn och rykte eller rättigheter. Artikel 11 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna förpliktar på motsvarande sätt till att trygga yttrandefriheten och i artikel 52 stycke 1 regleras förutsättningarna att begränsa de rättigheter som tryggas i stadgan.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) har i sin tolkningspraxis granskat inskränkning av yttrandefriheten genom att bedöma förutsättningarna i artikel 10 stycke 2 att inskränkningar ska vara angivna i lag och nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. Nödvändigheten bedöms som en helhet med avseende på huruvida inskränkningen är proportionell i förhållande till det godtagbara målet och huruvida den nationella motiveringen

till inskränkningen är tillräcklig. Konventionsstaterna har också en prövningsmarginal i yttrandefrihetsfrågor, som är snävare inom yttrandefrihetens kärnområden, samhällsdebatten och den politiska debatten. Däremot kan t.ex. religiösa värden och religionsfrihet skyddas, trots att det innebär att yttrandefriheten inskränks (t.ex. Otto-Preminger-Institut mot Österrike 20.9.1994).

Europadomstolen har ansett att yttrandefriheten är en av grundpelarna i ett demokratiskt samhälle och har betonat särskilt mediernas uppgift att i enlighet med sitt ansvar och sina skyldigheter dela information och tankar om alla frågor som väcker allmänt intresse. Även allmänhetens rätt att ta emot information har en nära koppling till denna uppgift. (Se t.ex. Du Roy och Maulaurie mot Frankrike 3.10.2000, Ernst m.fl. mot Belgien 15.7.2003, Éditions Plon mot Frankrike 18.5.2004, Pedersen och Baadsgaard mot Danmark 17.12.2004 samt Tourancheau och July mot Frankrike 24.11.2005)

Europadomstolen har i sin tolkning beträffande inskränkningar i yttrandefriheten iakttagit principen om restriktiv tolkning och i fråga om utövande av yttrandefriheten principen om extensiv tolkning. Enligt principen om restriktiv tolkning är utgångspunkten vid tolkningen av inskränkningar i yttrandefriheten att yttrandefrihet är huvudregeln och en inskränkning ett undantag. Av denna orsak bör grunderna för inskränkning av yttrandefriheten tolkas snävt, och i samtliga fall måste det finnas övertygande bevis för att inskränkningarna är nödvändiga.

I tolkningssituationer har Europadomstolen lagt stor betydelse vid om det är fråga om yttrandefrihetens kärnområde, såsom politik, eller randområde, såsom reklam eller pornografi. Att berätta om politiska eller andra frågor av allmänt intresse samt att övervaka och kritiskt granska sådana personers maktutövning som är aktiva inom politiken eller i något annat offentlig uppdrag hör till yttrandefrihetens kärnområde. För att begränsa sådan debatt förutsätts synnerligen vägande skäl. (Se t.ex. Lingens mot Österrike 8.7.1986, Castells mot Spanien 23.3.1992, Thorgeir Thorgeirson mot Island 25.6.1992, Wingrove mot Förenade kungariket 25.11.1996, Societe Prisma Presse mot Frankrike 1.7.2003 och Rizos och Daskas mot Grekland 27.5.2004)

Huruvida ett yttrande gäller ett ämne som väcker allmänt intresse avgörs genom att pröva yttrandets betydelse för samhällsdebatten.

Europadomstolen har i flera avgöranden konstaterat att yttrandefriheten skyddar även yttranden som kan vara kränkande, chockerande eller oroväckande (t.ex. Oberschlick mot Österrike n:o 2 1.7.1997, Hertel mot Schweiz 25.8.1998, Steel och Morris mot Förenade kungariket 15.12.2005 och Mouvement raélien suisse mot Schweiz 13.7.2012). Saken har också konstaterats i högsta domstolens avgöranden (t.ex. HD 2020:68, punkt 30).

Även EU-domstolen har i sin avgörandepraxis konstaterat att medlemsstaterna har ett bestämt utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller beslut om åtgärder för att skydda barns rättigheter och att uppfattningen om nödvändiga åtgärder kan variera mellan medlemsstaterna med avseende på hänsyn till bland annat moraliska och kulturella värderingar (Dynamic Medien 14.2.2008, punkt 44). Enligt grundlagsutskottet har information som är ägnad att inverka skadligt på barns utveckling vanligen ingenting att göra med den innersta kärnan av yttrandefriheten, alltså friheten att ha och uttrycka egna åsikter (GrUU 14/2000 rd, s. 3).

I samband med rått våld är det i sig fråga om information som är skadlig för barns utveckling, men vederbörande har det inte förekommit försök att sprida videor som visar rått våld särskilt till barn och den föreslagna kriminaliseringen ingriper inte enbart i barns möjligheter att titta på eller inneha bildmaterial som visar våld. Trots detta kan innehav av material som visar rått våld

i princip knappast betraktas som en rätt som hör till yttrandefrihetens innersta kärna. De europeiska och internationella förpliktelser som är bindande för Finland hindrar således inte att det föreskrivs att innehav av våldsskildring ska vara straffbart, om det ses till att regleringen är proportionerlig. Det bör också påpekas att innehav av bilder eller bildupptagningar som visar rätt våld kan i vissa situationer vara väsentligt för yttrandefrihetens kärnområde, samhällsdebatten och den politiska debatten. Exempelvis skildrande av våld och innehav av bildmaterial i samband med krig, konflikter eller andra frågor eller händelser av samhällelig vikt kan vara väsentligt med tanke på yttrandefrihetens kärnområde. Det kan inte föreskrivas att sådant innehav av bildmaterial som visar våld ska vara straffbart.

2.5 Bedömning av nuläget

Innehav av våldsskildring

I Finland föreskrivs det inte att det är straffbart att inneha material som visar våld. Framställning av dylika bilder och upptagningar förutsätter i allmänhet rätt våld mot människor och djur. Å andra sidan kan tittande på rätt våld öka det våldsamma beteendet eller så kan det ha en förråande inverkan på våldet. Det är särskilt nödvändigt att skydda barn så att de inte ser bilder eller videor som visar rätt våld. Samtidigt sprids emellertid rätt våld i allt större utsträckning, och i och med den ökade användningen av olika webbapplikationer och sociala medier har vem som helst enkel tillgång till bl.a. material som visar rätt våld.

Genom att kriminalisera innehav av våldsskildring kan man ingripa i efterfrågan och utbudet på material som visar rätt våld och användningen av det i brottsligt syfte, t.ex. som bytesmedel vid förvärv av bilder som på ett sexuellt sätt visar barn. Detta är vidare ägnat att bidra till att utbudet av material blir mindre och att mindre material kan ses särskilt av barn. Det är också viktigt att skydda både människor och djur från att bli utsatta för rätt våld när bildmaterial framställs.

Det är inte helt konsekvent att innehav av bild som visar barn på ett sexuellt sätt är straffbart, medan innehav av bildmaterial som visar våld mot ett litet barn, även rätt våld som leder till döden, inte är straffbart när barnet inte på något sätt avbildas sexuellt. Missförhållandena med innehav av råa våldsskildringar är dock inte begränsade till enbart bilder och videor som visar våld mot barn, utan också innehav av bildmaterial som visar rätt våld mot vuxna och djur är skadligt på motsvarande sätt. Innehavet är särskilt skadligt när det råa våldet riktas mot en människa eller ett djur uttryckligen för att producera, dela eller skaffa det aktuella bildmaterialet, och skildringen av våldet ursprungligen inte har haft något annat syfte.

En praktisk utmaning som upptäckts är att om en person döms för t.ex. innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, och personen också innehar bildupptagningar som visar rätt våld, döms våldsskildringarna inte nödvändigtvis förverkade. Materialet kan redan med stöd av de nuvarande bestämmelserna i vissa situationer fräntas personen, men bestämmelsen är inte tillämplig på riktigt alla situationer.

Enligt 10 kap. 5 § i strafflagen är förverkandepåföljden som gäller annan egendom tillämplig på egendom som har framställts, tillverkats eller fått till stånd genom ett brott, och som det är möjligt att konfiskera bl.a. enligt 2 mom. 2 punkten för att nya brott skall kunna förebyggas, och föremålet är särskilt lämpat som brottsobjekt eller för brottslig användning. Enligt förarbetena till bestämmelsen ska särskild uppmärksamhet fästas vid vilket slag av egendom det är fråga om. I regeringens proposition konstateras att med stöd av punkten kan t.ex. våldsskildringar som avses i 17 kap. dömas förverkade. (RP 80/2000 rd, s. 29) För att tillämpa förverkandepåföljd måste det dock visas att materialet har producerats genom brott. Det är ofta

svårt att utreda våldsskildringars ursprung och materialet produceras i huvudsak utomlands, så i alla situationer går det inte nödvändigtvis att verifiera att materialet har producerats genom brott. Om det föreskrivs att innehav av våldsskildring är straffbart innebär det också att bilderna och bildupptagningarna kan dömas förverkade som brottsföremål enligt 10 kap. 5 § 1 mom. i strafflagen. Kriminaliseringen kan dock inte grunda sig på att föremålet eller egendomen då kan konfiskeras.

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Barn har ett särskilt behov av skydd, vilket anges i flera dokument om de grundläggande och mänskliga rättigheterna som är bindande för Finland, såsom FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 60/1991). Exempelvis artikel 19 i konventionen förutsätter att konventionsstaterna skyddar barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp. På motsvarande sätt har enligt 12 § 1 mom. i grundlagen och människorättskonventionerna var och en yttrandefrihet och till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta.

Spridning av våldsskildring är straffbart med stöd av 17 kap. 17 § i strafflagen. Bestämmelsen gäller i första hand kommersiell spridning av filmer som visar rått våld, men den är också tillämplig på inspelningar som visar verkligt våld och som vem som helst kan sprida så att andra ser dem. Enligt både rättspraxis som gäller spridningsbrott och uppgifter som fås från CKP har det varit vanligare att sådana bilder och videor spridits och innehafts som visar verkligt våld mot människor eller djur.

För att innehav av våldsskildring ska kunna kriminaliseras bör det visade våldet begränsas till endast det allra råaste. Exempelvis i nyheter, filmer och andra bildprogram visas hela tiden våld. Det är inte nödvändigt att föreskriva att innehav eller spridning av sådana våldsskildringar ska vara straffbart och det är inte heller möjligt med beaktande av yttrandefriheten. Däremot är det motiverat att föreskriva att innehav av material som visar klart råare våld än vad som vanligtvis visas i medierna och filmer ska vara straffbart.

Dessutom finns det flera andra situationer där det för att trygga yttrandefriheten inte går att föreskriva att ens innehav av bilder och bildupptagningar som visar rått våld ska vara straffbart. En sådan situation är t.ex. innehav av en våldsskildring för att senare bevisa handlingar som utförts i samband med krig eller en annan konflikt eller för att dokumentera en fråga av samhällsrelig vikt när materialet inte kan överlämnas till myndigheterna eller myndigheterna inte kan ingripa i situationen.

Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

I samband med totalreformen av 20 kap. i strafflagen utvidgades tillämpningsområdet för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn (SL 20:21), och straffet för brottet höjdes jämfört med tidigare. Det föreskrevs dock inte om någon grov form av gärningen, trots att det finns också en grov gärningsform av spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.

Den tekniska utvecklingen och att det blivit lättare och vanligare att använda teknik bidrar till att det kan finnas större tillgång till bilder som på ett sexuellt sätt visar barn samt att det blivit lättare att både producera sådana och lagra dem på enheter. Antalet brott som kommit till myndigheternas kännedom och som barn själva rapporterat när det gäller bilder som på ett sexuellt sätt visar barn har ökat de senaste åren. Detta visar inte nödvändigtvis att antalet brott

har ökat. Å andra sidan berättar barnen själva att det sexuella våldet har ökat överlag, men särskilt oroväckande är att tvång och våld oftare än tidigare rapporteras i samband med sexuellt våld (Mielityinen m.fl. 2023).

Mängden bildmaterial som innehåfts av de personer som dömts för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn varierar i vilket fall som helst betydligt. En del har bara enstaka inspelningar, medan andra har hundratals eller rentav tusentals. Vid sidan av mängden kan också bildmaterialets innehåll variera stort. Exempelvis innehav av bilder och videor som på ett sexuellt sätt visar barn och som innehåller särskilt unga barn eller fysiskt våld mot barn uppfyller enligt den gällande strafflagen grundrekvisitet för innehavsbrott, trots att spridningen av motsvarande bildmaterial kan bedömas som grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn (SL 20:20).

3 Målsättning

Lagändringarna avses stärka det straffrättsliga skyddet för flera rättsobjekt på det sätt som regeringsprogrammet förutsätter. Sådana rättsobjekt är särskilt barns hälsa, integritet och ostörda utveckling. Genom att kriminalisera innehav av våldsskildring skyddas allmän ordning och säkerhet. Kriminaliseringen av innehav av våldsskildring kan också indirekt bidra till att skydda liv och hälsa samt till djurs välfärd. Genom de nya innehavsbrotten och lagändringarna som leder till strängare straffpraxis eftersträvas en brottsförebyggande effekt samt till följd därav effektivare skydd för de rättsobjekt som ska skyddas. Detta gäller såväl straffens allmänprevention (allmän brottsförebyggande effekt) som effekter som hindrar en redan dömd gärningsman från att begå nya brott (specialprevention).

Målet med de föreslagna lagändringarna är att stärka strafflagstiftningen om bilder som på ett sexuellt sätt visar barn och om våldsskildringar. De föreslagna ändringarna syftar till att minska utbudet av och efterfrågan på bilder som på ett sexuellt sätt visar barn och bilder som visar rätt våld och i förlängningen till att ingen ska bli utsatt för sexuellt våld eller rätt våld vid framställning av bildmaterial. Vidare syftar ändringarna till att de straff som döms ut för brotten bättre ska motsvara hur klandervärda och allvarliga brotten är.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Innehav av våldsskildring

Det föreslås att innehav av våldsskildring ska bli straffbart. Bestämmelsen omfattar endast bilder och bildupptagningar som visar rätt våld. Bestämmelsen ska vara tillämplig på innehav av men inte på anskaffande av tillgång till bilder eller bildupptagningar. Utgångspunkten är alltså att det ska vara tillåtet att ta emot information genom att titta på bilder och bildupptagningar, men innehav av dem ska vara straffbart.

Syftet med bestämmelsen är att ingripa framför allt i sådant innehav av bildmaterial som visar rätt våld, vid vars framställning självändamålet har varit att orsaka lidande för människor eller djur eller att visa eller skilda rätt våld. Det föreslås att utanför bestämmelsens tillämpningsområde ställs sådant innehav av en bild eller bildupptagning som ska anses som godtagbart på grund av att bilden eller bildupptagningen tjänar spridning av information eller har ett konstnärligt värde. För det andra ska innehav vara tillåtet när bilden eller bildupptagningen ska användas i bevissyfte eller för ett ändamål som är av vikt från allmän

synpunkt, och innehavet kan anses vara godtagbart på dessa grunder. Dessutom ska innehav vara tillåtet av någon annan därmed jämförbar orsak.

Med stöd av den föreslagna bestämmelsen ska innehav av bilder och bildupptagningar bli straffbart oberoende av om innehavaren har framställt materialet själv eller fått det någon annanstans ifrån. Det primära skyddsobjektet för den föreslagna kriminaliseringen är dock inte de människors eller djurs rättigheter eller liv och hälsa som syns på bilderna. Brott som begåtts i samband med framställningen av våldsskildringar bedöms med stöd av andra bestämmelser i strafflagen. Skildrande av våld mot någon annan kan redan som sådant uppfylla rekvisitet för t.ex. ärekränkning (SL 24:9) eller grov ärekränkning (SL 24:10). Dessutom kan t.ex. fotografering eller inspelning av våld beaktas vid bedömningen av särskilt förnedrande tillvägagångssätt enligt 6 kap. 5 § 1 mom. 7 punkten i strafflagen som en skärpningsgrund för straffet för brott mot liv, hälsa och frihet (RP 219/2024 rd, s. 56).

Straffet för innehav av våldsskildring kan vara böter. Bötesstraff är motiverat med beaktande av att kriminaliseringens karaktär av en inskränkning av yttrandefriheten, bestämmelsens exceptionella karaktär samt gärningen skadlighet och farlighet jämfört med t.ex. spridning av våldsskildring. Den föreslagna bestämmelsen skiljer sig till sin karaktär också från innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, som är ett brott som bestraffas strängare och genom det skyddas barnets ostörda utveckling och integritet. Genom det föreslagna brottet innehav våldsskildring skyddas framför allt allmän ordning. Dessutom är kriminaliseringen exceptionell i Europa, vilket vid sidan av annat motiverar att bötesstraff i stället för fängelse är proportionerligt. För bötesstraff talar vidare grundlagsutskottet avhållsamma inställning till kriminaliseringar av innehav samt det att Europadomstolen i vissa fall har ansett hot om fängelsestraff problematiskt och därvid betonat yttrandefrihetens betydelse i ett demokratiskt samhälle.

Grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Det föreslås bestämmelser om en grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Skärpningsgrunderna motsvarar i sak de skärpningsgrunder som anges i 20 kap. 20 § i strafflagen för grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Dessa grunder är om barnet på bilden är särskilt ungt, om bilden också skildrar grovt våld mot eller synnerligen förnedrande behandling av barnet, om brottet begås särskilt planmässigt eller om brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. i strafflagen avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Dessutom förutsätts det att brottet bedömt som en helhet är grovt.

En utmaning vid tillämpningen av det gällande brottet innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn (SL 20:21) är att till rekvisitet hänförs gärningar av mycket olika allvarlighetsgrad. Att gärningen graderas i grundrekvisit och grovt innehav signalerar brottens klandervärdhet bättre och främjar en enhetlig tillämpningspraxis.

I strafflagen föreskrivs om ett maximistraff på två år för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Straffskalan för grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn föreslås vara fängelse från 4 månader till 4 år. Maximistraffet kan betraktas som relativt högt med beaktande av brottets karaktär. Exempelvis i artikel 5 i direktiv 2011/93 förutsätts att maximistraffet för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är fängelse i minst ett år. Skalan gäller enligt skäl 13 i ingressen också för de allvarligaste formerna av dessa brott. I förslaget till ändring av direktivet föreslås inte att straffen för gärningar med koppling till bilder som på ett sexuellt sätt visar barn ska höjas (COM(2024) 60 final), U 14/2024 rd, UJ 24/2024 rd).

Minimistraflet föreslås vara fängelse i fyra månader, liksom i bestämmelsen om grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Maximistraflet på fyra år har åter motiverats med avseende på strafflagens interna konsekvens. I enlighet med proportionalitetskravet ska också straffpåföljdens stränghet stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet. Maximistraflet på fyra år är fortfarande lindrigare än maximistraflet på sex år för grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och flera andra gärningar som på ett allvarligare sätt kränker offrets rättigheter eller sexuella självbestämmanderätt. Det finns en väsentlig skillnad mellan spridnings- och innehavsbrottens skadlighet och farlighet och därför är det motiverat att maximistraflet för de allra grövsta innehavsbrotten är lindrigare än för de grövsta spridningsbrotten.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Konsekvenser för samhället

Genom de ändringar som föreslås i strafflagen kan man ingripa effektivare i den tillgång på bildmaterial som är skadligt för barn som möjliggjorts av den senaste tidens tekniska utveckling. Genom att kriminalisera innehav av våldsskildring och föreskriva om en grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn kan man också påverka efterfrågan och utbudet på samt tillgången till bildmaterial och därigenom eventuellt bidra till att människor och djur inte utsätts för allvarliga brott när bildmaterial framställs.

Den föreslagna lagstiftningen främjar barns integritet och ostörda utveckling och barns rättigheter samt allmän ordning och säkerhet genom att förebygga brott mot dem samt genom att föreskriva om strängare straff för brotten. Genom bestämmelserna främjas proportionerliga straff genom att de bättre beaktar allvarligheten hos de nämnda fenomenen. Propositionen leder således till ett rättvisare och mer godtagbart straffrättsligt system.

Genom att framhäva nämnda skadliga fenomen med uttryckliga bestämmelser i strafflagen görs lagstiftningen tydligare, vilket främjar lagstiftningens förutsägbarhet och förståelighet både bland myndigheterna och medborgarna. Samtidigt uppmärksammar propositionen också allmänt de nämnda fenomenens allvarlighetsgrad och vikten av att ingripa i dem med aktiva åtgärder. I vissa situationen förtydligas möjligheten att tillämpa bestämmelserna om förverkandepåföljder och radera våldsskildringarna från den dömdes enheter, som tidigare lämnat rum för tolkning. Om förverkandepåföljd tillämpas utan undantag på våldsskildringar minskar möjligheterna att senare sprida eller på annat sätt använda våldsskildringar för skadliga syften.

Konsekvenser för den offentliga ekonomin och myndigheternas verksamhet

Om straffskalan för grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn i enlighet med förslaget blir fängelse från 4 månader till 4 år, ökar ändringen i någon mån verkställighetskostnaderna för fängelsestraff. Om 20–50 procent av brotten döms som grova, kommer det att meddelas 8–20 domar för den grova gärningsformen per år. Straffens medellängd kan antas vara något över hälften av straffen för grovt spridningsbrott, varvid fängelsestraffens medellängd skulle vara cirka 8 månader. Av fängelsestraffen skulle antagligen högst cirka 20 procent per år, dvs. 2–4, vara ovillkorliga. Detta skulle öka fängelsemånaderna med cirka 30–60. När uppskattningsvis cirka 60 procent av dessa avtjänas i fängelse, kan införandet av den grova gärningsformen av innehav antas medföra en ökning på cirka 15–36 månader per år, dvs. 1–3 fängelseår. Brottpåföljdsmyndighetens kostnader som motsvarar ökningen av antalet fängelseplatser skulle vara cirka 120 000–360 000 euro per år från och med

2026. Ändringen inverkar inte på kostnaderna för straffprocessen, eftersom de gärningar som döms som grova undersöks i vilket fall som helst redan nu som innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn enligt grundrekvisitet.

Straffet för innehav av våldsskildring föreslås bli böter, så det har inga kostnadseffekter i anslutning till fängelsestraff. Enligt CKP:s bedömning kommer det inte att bli fråga om något vanligt brott, vilket också det låga antalet fall av spridning av våldsskildring (SL 17:17) per år antyder. Innehav av våldsskildring har i första hand avslöjats i samband med undersökningen av andra, allvarigare brott, vilket delvis beror på att innehav inte har varit en straffbar gärning. Enligt CKP:s bedömning kommer ändringen att öka polisens arbetsmängd genom att antalet offerlösa bötesstraff och åtminstone antalet brottsmisstankar som ska förbehandlas ökar. Även i fortsättningen torde emellertid en stor del av fallen av innehav av våldsskildring avslöjas i samband med undersökningen av andra brott och innehavet behandlas som en del av brottsligheten. Det föreslagna nya brottet innehav av våldsskildring torde således öka polisens arbetsmängd i någon mån, men det är ett sällsynt brott som inte torde belasta de andra aktörerna i straffprocessen så att det skulle ha någon nämnvärd kostnadseffekt eller förutsätta tilläggsresurser.

Bestämmelser om tvångsmedel vid förundersökning av brott finns i tvångsmedelslagen (806/2011). Användningen av flera tvångsmedel är, bland andra förutsättningar, kopplad till det högsta straffet som föreskrivs för brottet. Eftersom den föreslagna bestämmelsen om grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn möjliggör fängelsestraff på fyra år, utökas i någon mån också användningsområdet för tvångsmedel. Den praktiska betydelsen torde dock vara liten, eftersom största delen av brotten torde även i fortsättningen i princip undersökas som innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn enligt grundrekvisitet eller som en del av en brottslighet där även misstankar om allvarliga sexualbrott mot barn ingår.

Det bör dessutom noteras att när man överväger att använda tvångsmedel måste man ta hänsyn till andra faktorer än straffskalans längd eller längden på det utdömda straffet. Faktorer som ska beaktas är t.ex. principerna i 1 kap. i tvångsmedelslagen som begränsar användningen av tvångsmedel. Vad gäller förundersökningsfasen bör det noteras att ändringar i straffskalorna ännu inte gör brotten svårare att utreda eller förutsätter trygghet av bevis, vilket har betydelse bl.a. när man överväger behovet av att använda tvångsmedel fast straffskalan för brottet berättigar till det.

Konsekvenser för brottsligheten

Straffskalan för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är böter eller fängelse i högst två år. Straffskalan för den föreslagna grova gärningsformen föreslås vara fängelse från 4 månader till 4 år. För gärningar som uppfyller rekvisitet för den grova gärningsformen ska straffet alltså inte kunna vara böter, och fängelsestraffet för de allvarligaste gärningarna som bedöms som grova ska i princip vara ovillkorligt. Straffen för grova gärningar skärps alltså avsevärt jämfört med nuläget.

Det är svårt att bedöma propositionens konsekvenser för brottsligheten och bedömningen är förknippad med en betydande osäkerhet. Straffnivåns brottsförebyggande verkan kan beskrivas med begreppet straffelasticitet. Med det avses hur många procent det brottsliga beteendet förändras om straffen blir en procent strängare (s.k. marginalprevention). Till exempel en straffelasticitet på -1 innebär att en 33,3 procents höjning leder till en minskning av brotten med 33,3 procent.

I praktiken är brottsbeteendet emellertid betydligt mer oelastiskt. Förändringarna i brottsbeteendet är förhållandevis betydligt mindre än ändringarna i straffen. I forskningslitteraturen har det gjorts många uppskattningar av storleken på straffelasticiteten för brott. I vissa översikter har man uppskattat att elasticiteten kan vara i storleksklassen $-0,2...-0,4$, men i enskilda undersökningar har man observerat även större värden ända till $-0,7$. Samtidigt ger många undersökningar betydligt lägre resultat $-0,1...-0,2$. De minsta observerade elasticiteterna är i storleksklassen $-0,05$. Det finns inte tillräckligt med forskningsrön för att fastställa ett exakt värde (t.ex. Chalfin, A., & McCrary, J. (2017), Criminal deterrence: A review of the literature, *Journal of Economic Literature*, 55(1), 5–48; Al Weswasi, E., Sivertsson, F., Bäckman, O., & Nilsson, A. (2022), Does sentence length affect the risk for criminal recidivism? A quasi-experimental study of three policy reforms in Sweden, *Journal of Experimental Criminology*; Barbarino, A., & Mastrobuoni, G. (2014), The incapacitation effect of incarceration: Evidence from several Italian collective pardons, *American Economic Journal: Economic Policy*, 6(1), 1–37).

År 2022 dömdes endast tre fängelsestraff ut för innehav av barnpornografisk bild, som samtliga var villkorliga. Straffens medellängd var 1,8 månader. Man kan anta att införandet av en grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn förlänger det genomsnittliga fängelsestraffet till cirka 8 månader. Med beaktande av forskningen kring straffelasticitet kan införandet av den grova gärningsformen minska antalet brott som leder till fängelse med några procent. Straffelasticiteten är dock i allmänhet förenad med flera osäkerhetsfaktorer. Dessutom bör det påpekas att det behandlas ganska få fall av bild som på ett sexuellt sätt visar barn i domstolarna per år, så straffelasticiteten är ett ännu osäkrare verktyg än vanligt för att bedöma förändringarna i antalet brott. Det är också svårt att beräkna straffelasticiteten delvis därför att efter ändringen kan villkorligt fängelse dömas ut för vissa sådana gärningar för vilka det hittills har dömts till bötesstraff.

Enligt forskning vill över hälften av dem som sökt efter material som på ett sexuellt sätt visar barn på nätet sluta använda materialet. Dock söker endast cirka 14 procent av dem som söker efter bildmaterial hjälp med att sluta och bara 3 procent av dem får den hjälp de önskat. Det största hindret för att söka och få hjälp är rädslan för att bli fast och för rättsliga påföljder. (Insoll T ym. (2024), Factors Associated with Help-Seeking Among Online Child Sexual Abuse Material Offenders: Results of an Anonymous Survey on the Dark Web, 2(4)) I Finland kan rädslan och å andra sidan hindren för att söka hjälp påverkas av att också sådana yrkesutbildade personer som erbjuder hjälp till personer som är sexuellt intresserade av barn är med stöd av 25 § 3 mom. i barnskyddslagen (417/2007) i princip skyldiga att anmäla innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn till polisen. En betydande skärpning av straffen för innehavsbrott kan öka rädslan som dem som gjort sig till skyldiga till brott för att söka vård. Den föreslagna ändringen kan således också bidra till att öka brottsligheten, om allt färre som gjort sig skyldiga till innehavsbrott söker hjälp för att sluta begå brott.

Konsekvenser för barn

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter ska barndomen beaktas som en känslig utvecklingsfas. Utgångspunkten i de sexualbrottsbestämmelser som berör barn är skyddet för integriteten och en ostörd uppväxt och utveckling. Den föreslagna lagstiftningen innebär ett ännu starkare skydd för barnets rättigheter. Att bestämmelserna skärps visar också på den särskilda klandervärldheten i brott mot barn. Till de viktigaste syftena med de internationella människorättskonventioner som binder Finland, såsom Istanbulkonventionen, Lanzarotekonventionen och FN:s konvention om barnets rättigheter jämte fakultativt protokoll, hör bland annat att skydda barn mot sexuellt våld, frihetsberövande och utnyttjande. Grunden

för skyldigheten att trygga barnets rättigheter genom särskilt skydd finns i grundlagen (6 § 3 mom., se i synnerhet (RP 309/1993 rd, s. 56–57, GrUU 64/2018 rd, s. 2, GrUU 17/2016 rd, s. 5).

Syftet med det föreslagna brottet innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är att främja fullgörandet av de skyldigheter som förutsätts för att skydda barn. Strävan med möjligheten att beakta skillnader i klandervärdheten i innehav av bilder som på ett sexuellt sätt visar barn är att påverka både antalet bilder som innehas och bildernas innehåll.

De strängare straff som döms ut för de mest klandervärda bilderna kan i någon mån minska antalet dylika bilder som innehas, vilket också kan bidra till att färre sådana bilder framställs och delas än nu. Införandet av den grova gärningsformen kan också ha en minskande inverkan på efterfrågan och utbudet på material som visar allvarligare sexuellt våld riktat mot yngre barn. Detta förebygger att barn blir utsatta för sexuellt våld. Dessutom kan det betraktas som väsentligt för barns ostörda utveckling att barn i och med reformen inte nödvändigtvis själva stöter på de mest klandervärda bilderna lika ofta som för närvarande.

Den minskande inverkan på brottsligheten av skärpningen av de gällande straffen bör ändå inte överbetonas. Potentiella även små konsekvenser för barn är dock positiva, och de föreslagna bestämmelserna kan inte antas ha några negativa konsekvenser för tillgodoseendet av barns intresse. Sexuella bilder som unga frivilligt framställer, delar och innehar kommer i praktiken inte att bedömas som grova brott, och därigenom ökar inte ändringen risken för grundlösa brottsmisstankar riktade mot barn.

Också den föreslagna nya bestämmelsen som innebär att det blir straffbart att inneha råa våldsskildringar kan skydda barns ostörda utveckling. Att det blir straffbart att inneha våldsskildringar kan antas minska mängden bilder på nätet i någon mån. Denna effekt förstärks av att bestämmelserna om förverkandepåföljder blir tillämpliga på våldsskildringar. Våldsskildringar ska kunna fräntas en sådan person som har gjort sig skyldig till innehav av våldsskildring. Effekten är dock mycket begränsad eftersom spridning av våldsskildringar är straffbart redan enligt den gällande strafflagen och barn kan fortfarande komma åt bilder och bildupptagningar av rått våld som sprids på nätet trots att innehavet kriminaliseras.

Den nya straffbestämmelsen kan också ha negativa konsekvenser för barns rättigheter. Barn har yttrandefrihet på samma sätt som vuxna, så den nya straffbestämmelsen som begränsar yttrandefriheten innebär att även barns yttrandefrihet begränsas. Även barn kan ha rätt eller en godtagbar orsak att inneha även chockerande bildmaterial. Konsekvenserna för yttrandefriheten behandlas mer ingående i samband med bedömningen av konsekvenserna för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Barn kan vidare bli misstänkta för innehav av våldsskildring. Brottsmisstankar och eventuella straffprocesser riktade mot såväl barn som uppnått åldersgränsen för straffrättsligt ansvar som yngre barn belastar framför allt barnet självt, men också myndigheterna och det övriga samhället.

Konsekvenser för könen

Den likställighetsprincip som ingår bland de grundläggande fri- och rättigheterna i grundlagen förstärks ytterligare genom bestämmelsen om främjande av jämställdhet mellan könen i 6 § 4 mom.: ”Jämställdhet mellan könen i samhällelig verksamhet och i arbetslivet främjas enligt vad som närmare bestäms genom lag, särskilt vad gäller lönesättning och andra anställningsvillkor.” I bestämmelsen preciseras inte vilka metoder som ska användas för att trygga jämställdheten. Närmare bestämmelser finns främst i jämställdhetslagen. Garantier för och främjande av

jämställdhet mellan kvinnor och män samt förbud mot diskriminering på grund av kön är en skyldighet som grundar sig på de människorättskonventioner som gäller i Finland, i synnerhet CEDAW-konventionen.

På det sätt som förutsätts i grundlagens bestämmelse har metoderna för hur jämställdheten ska främjas förstärkts och konkretiserats genom bestämmelserna om myndigheternas skyldighet att främja jämställdheten i 4 § i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986). Enligt lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män ska myndigheterna i all sin verksamhet främja jämställdheten mellan kvinnor och män på ett målinriktat och planmässigt sätt samt skapa och befästa sådana förvaltnings- och tillvägagångssätt som säkrar främjandet av jämställdheten mellan kvinnor och män vid beredningen av ärenden och i beslutsfattandet. Framför allt ska de förhållanden ändras som hindrar att jämställdhet uppnås.

I barnofferundersökningen från 2022 (Mielityinen m.fl. 2023, s. 116) konstateras att intergenderpersoner och flickor har klart mera erfarenheter av familjevåld och sexuellt våld än pojkar. Enligt undersökningen (s. 79) rapporterades tvång och våld av 39 procent av de barn och ungdomar i årskurs sex och nio som hade upplevt sexuellt våld. Av flickorna rapporterade 43 procent och av pojkarna 21 procent att de upplevt tvång eller våld i samband med sexuellt våld. Flickor upplever statistiskt signifikant mera tvång och våld i samband med sexuellt våld än pojkar.

Strävan med införandet av en grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är framför allt att minska antalet sexualbrott riktade mot barn. När det gäller brottsoffer och de förebyggande effekterna riktar sig propositionen mest till flickor, som enligt undersökningen oftare förefaller blir utsatta för sådant sexuellt våld som avses i den föreslagna bestämmelsen om grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. I denna mening kan de föreslagna ändringar antas ha en positiv betydelse för uppnåendet av jämställdhet mellan könen.

Grundläggande och mänskliga rättigheter

Den föreslagna nya straffbestämmelsen som syftar till att kriminalisera innehav av våldsskildring har konsekvenser särskilt för yttrandefriheten. Yttrandefriheten tryggas både i grundlagen och i flera människorättskonventioner som är bindande för Finland, och den har en central ställning i ett demokratiskt samhälle. Till yttrandefriheten hör rätt att ta emot även bl.a. chockerande information (t.ex. *Oberschlick mot Österrike* n:o 2 1.7.1997, *Hertel mot Schweiz* 25.8.1998, *Steel och Morris mot Förenade kungariket* 15.12.2005 och *Mouvement raëlien suisse mot Schweiz* 13.7.2012). Den straffbestämmelse som föreslås nu begränsar särskilt rätten att ta emot information, som hör till yttrandefriheten.

Enligt 12 § 1 mom. i grundlagen kan bestämmelser om sådana begränsningar i fråga om bildprogram som är nödvändiga för att skydda barn utfärdas genom lag. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandep Praxis ansett att ambitionen att skydda barnen, som ligger bakom t.ex. straffbestämmelsen som gäller spridning av våldsskildring, är med stöd av 12 § 1 mom. i grundlagen en godtagbar grund för att begränsa yttrandefriheten. Dessutom har grundlagsutskottet ansett att den ambition att skydda barn mot sexuellt utnyttjade som ligger bakom bestämmelsen om innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn väger så tungt att den räcker som grund att begränsa yttrandefriheten. (GrUU 23/1997 rd)

I samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna ansågs 12 § 1 mom. i grundlagen göra det möjligt att bevara Praxis att på basis av åldersgränser begränsa spridningen

av bildprogram. Då ansåg man att möjligheten att på förhand göra begränsningar gällde närmast ”råa våldsskildringar” (RP 309/1993 rd, s. 61). Lagstiftaren har således lagt särskild vikt vid dylika våldsskildringar vid tolkningen av vad som är godtagbara grunder för begränsning av yttrandefriheten.

Den bestämmelse som föreslås nu skiljer sig dock från de bildprogram som avsågs i samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna på så vis att kriminaliseringen av innehav av rå våldsskildring gäller också eller framför allt verkliga bilder och upptagningar som visar våld. Dylikt bildmaterial kan uppkomma t.ex. i krigs- och konfliktsituationer. På grund av den tekniska utvecklingen produceras numera betydligt mera bildmaterial än i början av årtusendet, och material sprids också snabbt via internet.

Straffbestämmelsen om innehav av rå våldsskildring begränsar rätten att ta emot information, som hör till yttrandefriheten. Inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna ska uppfylla de allmänna förutsättningarna för att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna för att vara godtagbara (GrUB 25/1994 rd). Strävan med begränsningarna av bestämmelsens tillämpningsområde är att säkerställa att kriminaliseringen uppfyller förutsättningarna enligt proportionalitetsprincipen. Begränsningarna bör vara heltäckande så att rädslan för att bli föremål för brottsmisstanke inte blir ett hinder för att utöva yttrandefriheten som en grundläggande rättighet (s.k. chilling effect).

Den föreslagna bestämmelsen om en grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn innebär att straffen för detta brott skärps. Minimistrafvet enligt den nu föreslagna bestämmelsen är fängelse, vilket kan betraktas som en väsentlig skärpning jämfört med straffnivån enligt den nuvarande lagstiftningen. Straffskärpningen kan betraktas som betydande när man beaktar att det är fråga om kriminalisering av innehav, som grundlagsutskottet i praktiken har förhållit sig reservat till.

Den föreslagna bestämmelsen har å andra sidan också positiva konsekvenser för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, om man antar att skärpningen av straffnivån minskar det sexuella våldet mot barn ens i någon mån.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Innehav av våldsskildring

Som alternativ till kriminaliseringen av innehav av våldsskildring har man övervägt att innehav skulle fogas som ett nytt gärningssätt till bestämmelsen om spridning av våldsskildring i 17 kap. 17 § i strafflagen. Då skulle det emellertid vara besvärligt att tillräckligt beakta innehavs- och spridningsgärningarnas olika karaktär. För att trygga yttrandefriheten är det inte nödvändigt att begränsa tillämpningen av spridningsbestämmelsen lika mycket som innehav. Det är klart skadligare och farligare att dela bilder eller bildupptagningar som visar rått våld än att enbart inneha dem.

Under beredningen har man också övervägt en bestämmelse som skulle ge lagtillämparen större prövningsrätt med avseende på vilka omständigheter i anslutning till bildens eller bildupptagningens innehåll, förhållandena kring gärningen eller gärningens syfte som kan påverka gärningen godtagbarhet. Att inskränkingsgrunderna nämns uttryckligen, fast inte uttömmande, uppfyller dock bättre legalitetsprincipens krav på exakthet och noga avgränsning.

Avsikten är inte att det ska bli straffbart att enbart titta på en bild eller bildupptagning som visar rått våld t.ex. i webbapplikationer för sociala medier utan att ladda ner bilden eller bildupptagningen på en enhet som man innehar eller i en tjänst. För att undanta tittande på bildmaterial som visar våld från straffbestämmelsens tillämpningsområde föreslås det inte heller blir straffbart att skaffa tillgång till en bild eller bildupptagning. Avgränsningen är nödvändig så att regleringen inte börjar omfatta tittande på t.ex. bildupptagningar som förmedlas från konfliktområden och som är vanliga i sociala medier.

På det sätt som framgår av specialmotiveringen ska innehav förutsätta att personen uttryckligen lagrar bilden eller bildupptagningen på sin enhet eller vidtar andra tekniska åtgärder för att säkerställa att han eller hon om han eller hon så vill på nytt kommer åt bilden eller bildupptagningen i elektronisk form. Som alternativ till den föreslagna regleringsmodellen, där innehållet i innehav beskrivs på ovannämnda sätt i motiveringen, har man övervägt att ett rekvisit som gäller uttryckligen avsiktssuppsåt skulle tas in i bestämmelsens ordalydelse. Personen borde ha en uttrycklig avsikt att inneha bilden eller bildupptagningen. Detta ligger i praktiken nära den föreslagna modellen. För den föreslagna lösningen talar emellertid att avsiktssuppsåt kopplas i allmänhet till påföljdsbrott, där gärningsmannens avsikt ska vara att åstadkomma en påföljd som överensstämmer med rekvisitet, och att förutsätta avsiktssuppsåt lämpar sig inte nödvändigtvis lika naturligt för kriminalisering av innehav.

Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Under beredningen av propositionen har man som alternativ till den grova gärningsformen av innehav övervägt att slå samman bestämmelserna om innehav och spridning. I alternativet skulle alltså den nuvarande bestämmelsen om innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn upphävas och bestämmelserna om spridning i 20 kap. 19 § och grov spridning i 20 kap. 20 § i strafflagen utvidgas till att täcka även innehav. Alternativet skulle motsvara regleringslösningarna i flera andra länder.

Ett sådant regleringssätt skulle möjliggöra en relativt vid straffskala, inom vilken straffet skulle kunna mätas ut med beaktande av gärningssättet samt gärningens skadlighet och farlighet. Modellen skulle ändå inte främja en enhetlig tillämpningspraxis och straffmätning lika bra som det föreslagna alternativet. Spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn ska betraktas som mera klandervärt än innehav, och detta behöver synas i straffskalorna för de allvarligaste gärningarna. I jämförelseländernas reglering eller förarbeten nämns vanligen separat att straffskalans strängaste straff i allmänhet inte bör tillämpas på innehav.

Dessutom har 20 kap. i strafflagen nyligen reviderats, och det går ännu inte att utvärdera konsekvenserna av totalreformen fullt ut. Av denna orsak är det motiverat att överväga större behov av att ändra bestämmelserna i 20 kap. först senare, när man har samlat erfarenheter av tillämpningen av den reviderade lagstiftningen.

Med beaktande av vad som konstaterats ovan kan det alternativ som föreslås i propositionen betraktas som ett mera motiverat sätt att genomföra regeringsprogrammets föresats att föreskriva om en grov gärningsform för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Innehav av våldsskildring

Innehav av våldsskildring är inte straffbart i de andra nordiska länderna, och även i Europa är en straffbestämmelse exceptionell. Spridning av bildmaterial som visar rått våld är i regel straffbart, men inte innehav. I den schweiziska strafflagen finns dock en bestämmelse som i stor utsträckning täcker gärningar med anknytning till bildmaterial som visar våld, inklusive innehav av våldsskildringar. Ingen information om tillämpningspraxis när det gäller bestämmelsen har erhållits. Enligt den svenska brottsbalken är det åter straffbart att skilda grovt våld i spridningssyfte, men bestämmelsen täcker inte innehav av bild som skaffats någon annanstans ifrån.

Sverige

Innehav av våldsskildring är inte en straffbar gärning enligt den svenska brottsbalken. I 16 kap. 10 c § i brottsbalken föreskrivs att det under vissa förutsättningar är straffbart att skilda grovt våld och att sprida skildringen. Bestämmelsen gäller för det första skildrande av sexuellt våld och tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids samt spridning av skildringen. Dessutom är det under vissa förutsättningar straffbart att skilda grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilden eller bilderna sprids och att sprida en sådan skildring.

Enligt 4 kap. 6 c § i brottsbalken är olaga integritetsintrång straffbart genom att sprida bild på t.ex. en person som utsatts för ett våldsbrott. Bestämmelsen täcker också situationer där bilder på eller andra uppgifter om någon annans privatliv, t.ex. nakenbilder, sprids oberättigat. Enligt förarbetena förutsätter straffansvar att spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som uppgiften rör. Straffansvar förutsätter också att bilderna eller uppgifterna görs tillgängliga för fler än ett fåtal personer. (Prop. 2016/17:222, s. 95) I förarbetena har man uttryckligen tagit ställning till grunder som berättigar gärningen, såsom att spridningen sker som ett led i en nyhetsförmedling eller av något annat samhälleligt intresse (Prop. 2016/17:222, s. 97). Det finns också en grov form av gärningen, som det föreskrivs om i 4 kap. 6 d §.

I 4 kap. 6 a § föreskrivs det åter om ett brott av typen olovlig observation (kränkande fotografering), och enligt den är det straffbart att med tekniskt hjälpmedel i hemlighet ta upp bild av någon som befinner sig t.ex. inomhus i en bostad eller på en toalett eller i ett omklädningsrum.

Norge

Den norska strafflagen (lov om straff) innehåller inga bestämmelser om innehav av våldsskildring. Enligt 236 § i strafflagen är det dock straffbart att ge ut eller saluföra bildmaterial som innehåller grovt våld. Bestämmelsen gäller material där grova våldsskildringar på ett olämpligt sätt används som underhållning. Enligt samma bestämmelse är det också straffbart att utnyttja bildmaterial som visar grovt våld offentligt, t.ex. i TV-sändningar.

Enligt 267 a § i strafflagen är det straffbart att dela kränkande bilder. Det är straffbart att orättmätigt göra en bild, film eller ljudinspelning som visar t.ex. en person som utsatts för våld eller förödmjukelser tillgänglig för någon annan. I 267 b § i strafflagen föreskrivs det om en grov gärningsform av brottet.

I domen LA-2023-59599 i andra rättsinstans (lagmannsrett) i Norge var det fråga om våldsbrott. I domen beaktades det som en skärpningsgrund att en av gärningsmännen hade fotograferat våldsgärningarna, vilket gjorde det möjligt att sprida offrets förnedring via sociala medier.

Danmark

Den danska strafflagen (straffeloven) innehåller inga bestämmelser om innehav av våldsskildring. Enligt 264 d § i strafflagen är det straffbart att sprida bilder eller t.ex. meddelanden som kränker privatlivet.

Tyskland

I Tyskland är spridningen av våldsskildring kriminaliserad när det handlar om ”grymt eller på något annat sätt omänskligt våld” (”grausame oder sonst unmenschliche Gewalttätigkeiten”, Strafgesetzbuch 131 §). Enbart innehav är dock inte kriminaliserat i Tyskland.

Schweiz

I 135 § i den schweiziska strafflagen (Schweizerisches Strafgesetzbuch) föreskrivs att gärningar i anslutning till bildupptagningar som visar våldshandlingar är straffbara. Enligt bestämmelsen kan straff påföras den som producerar, importerar, lagrar, marknadsför, förevisar, bjuder ut, tillhandahåller, skaffar eller innehar ljud-, film- eller videoupptagningar eller andra framställningar i elektronisk form, som skildrar extremt våld mot vuxna eller djur eller upprepat våld mot barn utan grundad kulturell eller vetenskaplig orsak, och gärningen kränker människovärdet på ett allvarligt sätt. Om framställningen innehåller verkligt våld mot minderåriga, kan ett strängare straff dömas ut för gärningen.

5.2.2 Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Samtliga jämförelseländer (Sverige, Norge, Danmark, Tyskland) har en bestämmelse om bilder som på ett sexuellt sätt visar barn, som vid sidan av innehav också täcker andra gärningssätt, t.ex. spridning och publicering. Endast Sverige har en grov form av innehavsbrott, men i förarbetena till den svenska bestämmelsen konstateras att det rena innehavsbrottet endast sällan kan utgöra grovt brott. Straffskalorna för innehavsbrott varierar stort mellan de olika länderna.

Sverige

I Sverige täcker den gällande brottsbalkens 16 kap. 10 a § om barnpornografibrott sådana gärningar i anslutning till bilder som på ett sexuellt sätt visar barn som är straffbara som både innehav och spridning i Finland. Enligt bestämmelsen kan straffet för barnpornografibrott vara fängelse i högst två år. För den grova gärningsformen kan dömas till fängelse i minst ett år och högst sex år. För den lindriga gärningsformen kan bötesstraff eller fängelse i högst sex månader dömas ut.

Kvalificeringsgrunder för den grova gärningsformen är enligt den svenska brottsbalken åtminstone att gärningen har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

I lagens beredningsfas föreslogs att innehavsbrott skulle lämnas utanför bestämmelsen om grovt barnpornografibrott (SOU 1997:29, Prop. 1997/98:43, s. 94). Bestämmelsen utsträcktes dock slutligen till att gälla alla gärningsformer av brottet. I lagens förarbeten nämns att det rena innehavsbrottet mycket sällan kan utgöra grovt brott. (Prop. 1997/98:43, s. 95). Innehav har över huvud tagit betraktats som den lindrigaste formen av barnpornografibrott.

I Sverige har straff dömts ut för alla gärningsformer av innehav av barnpornografi. När en gärning bedömts som grov har framför allt materialets innehåll ansetts vara av betydelse. Före lagreformen 2010 var en innehållsmässig kvalificeringsgrund att materialets innehåll var särskilt hänsynslöst. I lagreformen preciserades kvalificeringsgrunden.

Det finns inga exakta rättsregler för gränsdragningen mellan å ena sidan den lindriga gärningsformen och gärningsformen enligt grundrekvisitet och å andra sidan gärningsformen enligt grundrekvisitet och den grova gärningsformen. I förarbetena har man bedömt att ungefär 100 bilder kan utgöra någon slags gräns mellan en lindrig gärning och en gärning enligt grundrekvisitet, om materialet inte är osedvanligt grovt (SOU 2007:54, s. 290). Angående förutsättningarna för den grova gärningsformen konstateras i förarbetena att ingen av kvalificeringsgrunderna behöver nödvändigtvis föreligga för att gärningen ska bedömas som grov, men det är inte heller nödvändigt att alltid döma för grovt brott fast en kvalificeringsgrund föreligger (SOU 2007:54, s. 292). Lagstiftaren har således överlåtit tämligen omfattande makt åt domstolen att bedöma grovheten.

I svensk rättspraxis har särskilt hänsynslöst innehåll hos materialet utgjort det viktigaste kriteriet vid bedömningen av brottets grovhet. I vissa domar har å andra sidan också materialets stora mängd varit av betydelse.

Norge

I Norge har innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn kriminaliserats som en del av 311 § i strafflagen (lov om straff). I paragrafen föreskrivs också om andra gärningar i anslutning till sådant material. Det är straffbart att t.ex. ge ut, sprida och dela, inneha, avsiktligt söka efter och offentligt förevisa sådant material.

Den norska strafflagen innehåller endast bestämmelser om den grundläggande gärningsformen, dvs. strafflagen innehåller inga bestämmelser om grovt eller lindrigt innehavsbrott. För en gärning som är straffbar enligt 311 § kan dömas till bötesstraff eller fängelse i högst tre år.

Av de norska domstolarnas avgöranden om innehav av material som på ett sexuellt sätt visar barn kan man dra riktgivande slutsatser om vilka omständigheter som allmänt taget inverkar försvårande eller förmildrande på straffet.

I domen HR-2019-608-A hade svaranden systematiskt sökt efter material som på ett sexuellt sätt visar barn, och på detta sätt kommit över åtminstone 500 bilder och lagrat åtminstone 38 bilder på sin dator. Enligt domen skildrade bildmaterialet i huvudsak barn i lågstadie- eller daghemsåldern. Flera bilder hade visat nakna barn i sexuella situationer. Högsta domstolen bedömde att gärningen inte var av den grävsta ändan, men en del av materialet utgjorde dock ”mycket grova bilder” (svært grove bilder). Svaranden dömdes till fängelse i sex månader för en gärning enligt 311 § i strafflagen. Tillsammans med de andra gärningar som tillräknades gärningsmannen utmättes ett fängelsestraff på sex år och sex månader.

År 2015 behandlade den norska högsta domstolen två liknande fall (HR-2015-01360-A och HR-2015-01361-A), där svarandena uppsåtligen hade kommit åt material som på ett sexuellt sätt visade barn och hade laddat ner sådant material på sina datorer. I bägge fallen hade nedladdningarna gjorts i ett system som samtidigt delade de nedladdade filerna till andra som använde systemet, men svarandena hade raderat materialet strax efter nedladdningen.

Högsta domstolen konstaterade i samband med en annan dom att i straffmätningen för innehavsbrott bör man beakta bl.a. mängden material, innehållets grovhet, åldern på de barn som syns i materialet, innehavets längd samt eventuell delning av materialet. I båda fallen beaktade högsta domstolen det som en förmildrande omständighet vid straffmätningen att svaranden inte uppsåtligen hade sökt efter material som på ett sexuellt sätt visar just barn, och svaranden hade raderat sådant material tämligen snabbt efter nedladdningen.

I domen HR-2016-2357-A bedömde högsta domstolen ett fall där svaranden fortlöpande i 17 års tid hade sökt efter och innehaft material som på ett sexuellt sätt visar barn. Svaranden hade sökt efter tusentals bilder och spridit hundratals länkar till materialet. Enligt domen hade materialet visat även mycket unga barn i olika sexuella situationer, och materialet var delvis grovt. Svaranden hade också på internetforum lockat andra personer att skapa och dela mera material. Även i denna dom konstaterade högsta domstolen att man vid straffmätningen för innehavsbrott bör beakta bl.a. mängden material, innehållets grovhet, åldern på de barn som syns i materialet, innehavets längd samt eventuell delning av materialet. I straffmätningen uppmärksammades för det första att gärningen hade pågått under en mycket lång tid. Dessutom ansågs svarandens synnerligen aktiva planmässiga inställning till gärningen vara av betydelse, vilken framgick bl.a. av svarandens aktivitet på internetforum.

Danmark

I 235 § 2 mom. i den danska strafflagen (straffeloven) föreskrivs det att det är straffbart att inneha och ge ut pornografiskt material som visar barn under 18 år. I paragrafens 1 mom. föreskrivs det om straff för spridning av sådant material. I Danmark föreskrivs det inte om någon grov eller lindrig gärningsform av innehav av pornografiskt material som visar barn. För innehavsbrott kan påföras böter eller fängelse i högst ett år. För spridningsbrott kan däremot dömas till strängare straff under särskilt försvårande omständigheter. Omständigheter som betonas är framför allt den fara och skada som gärningen orsakar barnet.

Ursprungligen var endast innehav av de grävsta formerna av barnpornografi straffbart, men genom en lagändring 2002 utsträcktes bestämmelsen till att gälla alla former av barnpornografi. Samtidigt skärptes maximistraffet för innehavsbrott från sex månader till ett år. Å andra sidan ville man till 235 § foga ett 3 mom., med stöd av vilket innehav av material inte är straffbart, om det visar en person som fyllt 15 år och innehavet sker med personens samtycke.

Danmarks högsta domstol har bedömt de faktorer som inverkar på bestämmandet av straff för innehavsbrott i sin dom 18/2016 (7.9.2016). Svaranden ansågs ha gjort sig skyldig till både innehav och spridning av pornografisk material som visar barn. Svaranden hade innehaft 75 bilder och 7 videor. En del av materialet var synnerligen grovt och visade t.ex. mycket unga barn. Högsta domstolen ansåg att vid bestämmandet av straffet skulle det innehavda materialets mängd och grovhet beaktas liksom huruvida materialet utöver innehavet hade delats vidare och i hur stora mängder.

Tyskland

I 184 b § i den tyska strafflagen (Strafgesetzbuch) föreskrivs det att spridning, anskaffning och innehav av pornografiskt material som visar barn under 14 år är straffbart. I 184 c § i strafflagen ingår en motsvarande bestämmelse där det föreskrivs att gärningar som hänför sig till pornografiskt material som visar unga personer över 14 år men under 18 år är straffbara. För brott som gäller barn som är under 14 år döms med stöd av strafflagen till strängare straff än för brott som gäller äldre barn.

I Tyskland finns inga bestämmelser om en lindrig eller grov gärningsform av någotdera brottet. När det gäller spridning och delning av material innehåller både 184 b § och 184 c § ett moment enligt vilket strängare straff ska dömas ut för gärningen, om den har begåtts yrkesmässigt eller som ett led i gängkriminalitet.

Våren 2024 godkändes i Tyskland en lagändring genom vilken minimistrafpen enligt 184 b § lindrades. Orsakerna var praktiska och hänförde sig till den tyska straffprocessen. (Se Gesetzentwurf der Bundesregierung 20/10540) Tidigare skulle ett fängelsestraff på minst ett år dömas ut för spridning, anskaffning och innehav av barnpornografiskt material. I fortsättningen kan ett fängelsestraff på minst sex månader dömas ut för spridning och ett fängelsestraff på minst tre månader för anskaffning och innehav. Ändringen gör det möjligt att avgöra ett brottmål i strafforderförfarande eller så kan processen avslutas på grunder som inte hade varit möjliga med minimistrafpen enligt den tidigare lagen.

De tidigare straffskalorna hade trätt i kraft 2021, och genom lagändringen 2024 återgick man till de minimistrafpen som föregick 2021 års lag. Däremot ändrades inte maximistrafpen 2024. Den nya ändringen har motiverats t.ex. med att ett fängelsestraff på minst ett år har i vissa fall visat sig oproportionerligt i förhållande till gärningens allvarlighet och gärningsmannens skuld. Detta har varit fallet t.ex. om svaranden har fått materialet i sin besittning utan uppsåt eller försökt varna andra för spridningen av materialet.

6 Remissvar

6.1 Allmänt om utlåtandena

Justitieministeriet begärde utlåtanden om propositionen av 45 aktörer, men utöver dessa aktörer har även andra möjlighet att yttra sig i tjänsten Utlåtande.fi. Utlåtande kunde lämnas under tiden 20 februari–3 april 2025. Det kom sammanlagt 29 utlåtanden, varav ett från en privatperson.

Åsikterna om behovet av de föreslagna lagstiftningsändringarna var delade i utlåtandena. På allmän nivå understödde en stor del av dem som gav utlåtande förslagen eller så motsatte de sig inte förslagen uttryckligen. En del ifrågasatte behovet och nödvändigheten av de föreslagna bestämmelserna medan en del ansåg att det finns behov av att utvidga tillämpningsområdet för kriminaliseringarna.

I remissvaren ansågs inte de föreslagna bestämmelserna vara förenade med några betydande problem när det gäller grundlagsenligheten eller tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Vissa som yttrade sig ansåg dock att det behöver fästas större uppmärksamhet vid vissa frågor med koppling till yttrandefriheten samt vetenskapens, konstens och undervisningens frihet. I remissvaren framfördes dessutom vissa anmärkningar angående den exakthet och noga avgränsning som legalitetsprincipen förutsätter av straffbestämmelser. Det ansågs nödvändigt att begära utlåtande av grundlagsutskottet och gavs uppmaningar att ytterligare precisera de frågor som grundlagsutskottet bör ta ställning till.

En stor del av responsen i remissvaren gällde behovet av att precisera propositionens motivering. Under den fortsatta beredningen har det gjorts i huvudsak förtydligande ändringar i propositionens motivering. Däremot har det inte ansetts nödvändigt att göra några ändringar i de grundläggande lösningar för de föreslagna bestämmelserna på grund av remissvaren.

I det följande presenteras i komprimerad form den viktigaste responsen och de ändringar som gjorts utifrån den under den fortsatta beredningen. Ett sammandrag av utlåtandena har publicerats den 16 maj 2025 (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtandena 2025:24, på finska). De ursprungliga utlåtandena finns i sin helhet i statsrådets projektregister på adressen: <https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM092:00/2023>

6.2 Innehav av våldsskildring

Nästan alla som svarade meddelade att den anser det motiverat att kriminalisera innehav av våldsskildring. I vissa utlåtanden ingick dock uppmaningar att under den fortsatta beredningen granska om ett vägande samhälleligt behov av kriminalisering kan påvisas och skulle lagförslagets mål kunna uppnås på något annat sätt än genom kriminalisering. Förutom den kritik som hänförde sig till kriminaliseringsprinciperna påpekades också förslagets karaktär av begränsning av yttrandefriheten samt grundlagsutskottets reserverade inställning till kriminaliseringar av innehav och de straffrättssystematiska utmaningarna med kriminaliseringar av innehav, som framhäver vikten av att motivera det vägande samhälleliga behovet.

Under den fortsatta beredningen har bedömningen i anslutning till kriminaliseringsprinciperna och alternativa metoder till kriminalisering preciserats. Innehavskriminaliseringars exceptionella karaktär och yttrandefrihetssynpunkter har beaktats i den föreslagna bestämmelsen framför allt genom att begränsa bestämmelsens tillämpningsområde till endast det mest oundgängliga, men också att den föreslagna straffskalan är proportionerlig i förhållande till gärningen.

Flera som gav utlåtande ansåg att begreppet rått våld, som används i motiveringen till bestämmelsen, är för oklart. I några utlåtanden framfördes dessutom att det inte nödvändigtvis är motiverat att lämna skaffandet av tillgång till material utanför begreppet innehav. Likaså ifrågasattes det att det i den föreslagna bestämmelsen inte hänvisas till verklighetsbaserade och verklighetstroga bilder eller bildupptagningar på det sätt som anges i 20 kap. 19 § 4 mom. i strafflagen.

Under den fortsatta beredningen har specialmotiveringen som gäller begreppet rått våld preciserats något. Huruvida rekvisitet för rå våldsskildring uppfylls baserar sig dock alltid på en helhetsbedömning, då både råheten hos det skildrade våldet och sättet att skildra det måste bedömas som en helhet.

Enligt den grundläggande lösningen, som bygger på yttrandefrihetssynpunkter och kriminaliseringsprinciperna, förutsätter sådant innehav som avses i bestämmelsen att personen uttryckligen lagrar en bild eller bildupptagning på sin enhet eller vidtar andra tekniska åtgärder för att säkerställa att han eller hon om han eller hon så vill på nytt kommer åt bilden eller bildupptagningen i elektronisk form.

I den föreslagna bestämmelsen förutsätts inte att våldsskildringarna ska vara verklighetsbaserade och verklighetstroga. I propositionens motivering har det i stället framförts att straffbart innehav gäller endast sådana bilder och upptagningar som har producerats genom att skildra verkliga våldssituationer och sådana bilder och upptagningar som man inte med säkerhet kan skilja från bilder eller videor som producerats genom t.ex.

fotografering. Under beredningen har det konstaterats att definitionen av verklighetsbaserade och verklighetstroga bilder inte lämpar sig för det föreslagna brottet innehav av våldsskildring framför allt därför att verklighetsbaserade bilder kan vara bland annat sådana teckningar eller målningar som har gjorts utifrån en verklig våldssituation. Under den fortsatta beredningen av propositionen har det konstaterats vara nödvändigt att hålla begreppet våldsskildring snävare än vad begreppet verklighetsbaserade och verklighetstroga bilder täcker i strafflagens andra bestämmelser.

I ett utlåtande föreslogs det att lagstiftaren borde kriminalisera även innehav och spridning av sådant material där lindrigare våld riktas mot barn.

Under den fortsatta beredningen har det konstaterats att en sådan utvidgning av den föreslagna bestämmelsens tillämpningsområde är inte motiverad med beaktande av yttrandefriheten samt proportionalitets- och nödvändighetsprinciperna. Innehav av sådant bildmaterial som visar lindrigare våld mot barn kan dock uppfylla rekvisitet för vissa andra brott. Dessutom kan skildrande av våldet inverka när man bedömer om en straffskärpningsgrund som avses i 6 kap. 5 § 7 punkten i strafflagen föreligger (RP 219/2024 rd, s. 56).

Flera av dem som gav utlåtande ansåg att yttrandefrihetsfrågorna överlag har bedömts på ett bra sätt i utkastet. I vissa utlåtanden påpekades dock att vissa begrepp i den föreslagna bestämmelsen lämnar rum för tolkning, vilket kan vara till nackdel med tanke på yttrandefriheten. Särskilt bedömningen av uppenbart konstnärligt värde enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. ansågs utmanande. Gränsdragningen mellan t.ex. våldsamma filmer och provocativa konstverk kan vara besvärlig. Även i vissa andra exempelsituationer som nämndes i utlåtandena ansågs tillämpningen av gränsdragningsgrunderna i någon mån oklar. Dessutom påpekade en som lämnade utlåtande behovet av att precisera förslagets motivering så att t.ex. innehav i syfte att dokumentera en internationellt krigs- eller konfliktrelaterad eller samhälleligt viktig fråga ännu tydligare undantas från kriminalisering t.ex. när en annan stats myndighet av olika orsaker inte kan ingripa i situationen.

Det bör påpekas att begreppet uppenbart konstnärligt värde har använts även i 17 kap. 17 § och 20 kap. 19 § i strafflagen för att begränsa tillämpningsområdet för strafflagens bestämmelser med anknytning till yttrandefrihet och konstnärlig frihet. Under den fortsatta beredningen har man konstaterat att trots att begreppet uppenbart konstnärligt värde i vissa tillämpningssituationer kan orsaka tolkningsfrågor, är begreppet relativt etablerat i strafflagen. Användningen av begreppet i den föreslagna bestämmelsen är konsekvent i förhållande till strafflagens övriga reglering.

På grund av responsen har motiveringen som gäller bestämmelsens tillämpningsområde preciserats i vissa avseenden. Flertydiga begrepp och begränsningsgrunder kan inte undvikas helt och hållet. I detta sammanhang bör det påpekas att avsikten med förslaget till 17 kap. 17 a § 2 mom. är att de olika slags situationer där innehav av våldsskildring kan vara godtagbart inte ska vara straffbara. Med avseende på legalitetsprincipen kan en viss flertydighet hos grunder som begränsar straffbarheten godkännas. Det går inte och är inte heller ändamålsenlighet att på förhand noggrant definiera alla situationer där innehav av våldsskildring kan vara godtagbart på det sätt som bestämmelsen avser. Det går inte heller att exakt bestämma t.ex. vad som är skälig tid för att till myndigheterna meddela eller överlämna material som man kommit över i bevisssyfte.

Flera av dem som lämnade utlåtande tog ställning till den föreslagna straffskalan för innehav av våldsskildring. En del av dem ansåg att straffskalan borde vara enhetlig med bestämmelsen om

innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Å andra sidan ansåg en del att den föreslagna skalan är motiverad och förenlig med proportionalitetsprincipen.

Under den fortsatta beredningen ansågs böter vara ett proportionerligt straff särskilt med beaktande av kriminaliseringens exceptionella karaktär, begränsningen av yttrandefriheten samt gärningens skadlighet och farlighet. Den föreslagna bestämmelsen avviker från bestämmelsen om innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn på flera sätt, vilket bör beaktas i straffskalorna och deras inbördes proportionalitet. De rättsobjekt som bestämmelserna skyddar är olika, och innehav av våldsskildring täcker inte bara bildmaterial som visar rått våld mot barn. Under den fortsatta beredningen har motiveringen till den föreslagna straffbestämmelsen kompletterats.

Responsen i remissvaren innehåller uppmaningar att granska straffskalan även ur den synvinkeln att fängelsestraff skulle göra det möjligt att använda vissa tvångsmedel vid undersökningen av brott. Man bör dock lägga märke till att möjligheten att använda tvångsmedel inte är en tillräcklig grund för kriminalisering eller införande av fängelsestraff.

6.3 Grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

I nästan alla utlåtanden konstaterades att förslaget om en grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn kan understödjas, men förslaget kritiserades också. I de kritiska utlåtandena tvivlade man på möjligheterna att minska brottsligheten genom att skärpa straffen. Enligt responsen borde bestämmelsen motiveras starkare med avseende på proportionalitets- och nödvändighetsprinciperna. Detta behov framhävs, på det sätt som även andra som lämnat utlåtande påpekat, av att i samband med totalreformen av 20 kap. i strafflagen beslöt man uttryckligen att inte föreskriva om en grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. I vissa utlåtanden ansågs den föreslagna ändringen komma för tidigt i förhållande till totalreformen, och ändringen ansågs vara förenad med oändamålsenlig risk för splittrad reglering.

Under den fortsatta regleringen har man konstaterat att rekvisitet för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn omfattar i praktiken gärningar av mycket olika allvarlighetsgrad. Graderingen av gärningen i grundrekvisit och grovt innehav främjar en enhetlig tillämpningspraxis. Genom förslaget genomförs regeringsprogrammets föresats att skydda barn som utsätts för allvarliga brott. Förslagets proportionalitet och nödvändighet framhävs av det faktum att undersökningar visar att det sexuella våldet mot barn har överlag ökat och att tvång och fysiskt våld rapporteras oftare än tidigare i samband med sexuellt våld. Den föreslagna ändringen uttrycker tydligare brottens klandervärdhet och allvarlighet.

De föreslagna skärpningsgrunderna ansågs i regel motiverade och konsekventa i förhållande till skärpningsgrunderna för grovt spridningsbrott. I vissa utlåtanden uppmärksammades att de skärpningsgrunder som gäller att det barn som skildas är särskilt ungt och synnerligen förnedrande behandling av barnet är alltför oklara. En del av dem som yttrade sig konstaterade att en stor mängd material borde vara en skärpningsgrund i bestämmelsen.

Omständigheter som motsvarar de skärpningsgrunder som föreslås i bestämmelsen har redan länge utgjort skärpningsgrunder i bestämmelsen om grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Deras tillämpningsområde har inte fastställts eller preciserats innehållsmässigt i samband med totalreformen av bestämmelserna om sexualbrott, och de har inte betraktats som problematiska. Det grova innehållsbrott som föreslås nu är av annan karaktär än spridningsbrott, vilket har beaktats i specialmotiveringen. Till de delar som skärpningsgrunderna kan tillämpas på samma sätt som motsvarande grunder för grovt spridningsbrott och de begrepp som används

där har det dock under den fortsatta beredningen inte ansetts ändamålsenligt att ingripa i etablerad tolknings- och tillämpningspraxis. Sådana begrepp är åtminstone att barnet är särskilt ungt och synnerligen förnedrande behandling av barnet. Å andra sidan är det inte ändamålsenligt att fastställa exakta åldersgränser också därför att identiteten för de barn som visas på bilderna är sällan känd och utifrån bilderna går det inte att exakt fastställa barnets ålder.

En synnerligen stor mängd material kan åter beaktas som en del av den skärpningsgrund som gäller gärningens planmässighet på det sätt som framgår av specialmotiveringen.

De som lämnade utlåtande hade olika åsikter som den föreslagna straffskalan. En del ansåg att den föreslagna skalan är ett steg i rätt riktning. Å andra sidan ansåg en del att straffskalan är orimligt sträng med beaktande av innehavsbrottens exceptionella karaktär och de avgöranden som nyligen träffats i samband med totalreformen av 20 kap. I vissa utlåtanden framfördes dessutom kritiska anmärkningar om den föreslagna straffskalans konsekvens i förhållande till straffskalorna för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn enligt grundrekvisitet och å andra sidan den grova gärningsformen av spridningsbrott.

Behovet av att föreskriva om klart strängare straff för de allra mest klandervärda och skadliga innehavsgärningarna har motiverats i propositionen. Den föreslagna skalan svarar på detta behov, men maximistraffet är ändå klart lindrigare än för t.ex. grovt spridningsbrott. Den föreslagna skalan kan betraktas som proportionerlig.

De nuvarande straffskalorna för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn har setts över i samband med totalreformen av 20 kap. i strafflagen. Då ansågs det inte ändamålsenligt att föreskriva om en grov gärningsform av innehavsbrott, utan innehavsbrott enligt grundrekvisitet och skalan för det ansågs tillräcklig för att täcka även de allra allvarligaste gärningarna. Avsikten är inte att i samband med denna proposition ändra de bestämmelser som nyligen reviderats. Strävan i propositionen är däremot att fastställa en sådan straffskala för grovt innehavsbrott som är förenlig med kraven på nödvändighet och proportionalitet, särskilt med beaktande av att kriminaliseringar av innehav och grova gärningsformer av dem är exceptionella.

6.4 Övriga anmärkningar

Flera utlåtanden innehöll uppmaningar att under den fortsatta beredningen beakta de lagkonkurrensfrågor som hänför sig till de föreslagna bestämmelserna. De som lämnade utlåtande såg konkurrensproblem särskilt mellan innehav av våldsskildring och grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn när grovt våld mot barnet bedöms som skärpningsgrund. I responsen i remissvaren fästes dessutom uppmärksamhet vid konkurrensfrågan beträffande innehavs- och spridningsbrott.

I princip bedöms lagkonkurrensfrågor i enlighet med etablerad praxis för sammanslagning av brott. Utifrån responsen i remissvaren har man ändå ansett det motiverat att precisera motiveringen om lagkonkurrenssituationer.

De som lämnade utlåtande framförde också vissa anmärkningar till bedömningen av propositionsutkastets konsekvenser. I utlåtandena konstaterades bl.a. att Brottspåföljdsmyndighetens kostnader är större än vad som uppskattats.

Under den fortsatta beredningen har det gjorts vissa tillägg till konsekvensbedömningarna och uppskattningen av de kostnader som de föreslagna bestämmelserna orsakar Brottspåföljdsmyndigheten har korrigerats.

I några utlåtanden föreslogs det att till strafflagens 20 kap. 19 § om spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn skulle fogas visande som ett gärningssätt på motsvarande sätt som föreskrivits i fråga om spridning av sexuell bild när det gäller vuxna (SL 20:7).

Under den fortsatta beredningen har det konstaterats i samband med detta förslag är det inte möjligt med någon heltäckande översyn av andra bestämmelser. De ändringar som föreslås nu gäller endast två nya bestämmelser som föreslås i strafflagen och den ändring som de förutsätter i 20 kap. 25 § om juridiska personers straffansvar.

7 Specialmotivering

7.1 Innehav av våldsskildring

17 kap. Om brott mot allmän ordning

17 a §. Innehav av våldsskildring. Det föreslås att en ny 17 a § om innehav av våldsskildring fogas till 17 kap. i strafflagen. Det är fråga om innehav av våldsskildring när någon innehar en bild eller bildupptagning som visar rätt våld. Syftet med bestämmelsen är att skydda allmän ordning och säkerhet, barns ostörda utveckling och barns rättigheter samt sekundärt liv och hälsa och djurs välfärd.

Enligt grundlagsutskottets utlåtandep Praxis ska kriminalisering av innehav anses vara exceptionellt (t.ex. GrUU 23/1997 rd). Kriminaliseringen ska vara proportionerlig och förenlig med de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Av dessa orsaker bör bestämmelsens tillämpningsområde avgränsas till att gälla endast de mest klandervärda och skadliga gärningarna. Även i enlighet med Europadomstolens avgörandep Praxis måste ingreppet i yttrandefriheten vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle, dvs. det måste finnas ett vägande samhälleligt behov av ingreppet, ingreppet måste vara proportionerligt i förhållande till det eftersträfvade målet och ingreppet måste vara tillräckligt motiverat.

Straffbart innehav av våldsskildring ska ges ett sådant betydelseinnehåll att det inte inskränker den i ett demokratiskt samhälle och i en rättsstat centrala yttrandefrihetens kärnområde och som en del av den rätten att ta emot information. Bestämmelsens syfte är att straffbelägga innehav av framför allt sådana bilder och bildupptagningar som visar rätt våld och som inte kan betraktas som godtagbara och som kan vara förenade med risk för att bilden eller bildupptagningen används för något annat brottsligt syfte eller idealisering av våld och som har en förråande inverkan.

I mom. För att gärningen ska vara straffbar ska gärningsmannen inneha en bild eller bildupptagning som visar rätt våld. Med bild eller bildupptagning avses både enstaka bilder och videor och andra rörliga bilder. Det föreslagna brottet innehav av våldsskildring ska täcka sådana bilder och bildupptagningar där det råa våld som visas är en verklig våldssituation som lagrats genom fotografering eller videofilmning eller med någon annan motsvarande teknik. Den föreslagna bestämmelsens begrepp bild och bildupptagning ska dessutom täcka sådana helt eller delvis tekniskt framställda bilder, som man inte med säkerhet kan verifiera om de visar en verklig våldssituation eller om våldsskildringen har skapats med hjälp av teknik utan att våld de facto har riktats mot en människa eller ett djur. Teckningar, målningar, animationer och andra motsvarande framställningsformer ska således i princip inte höra till bestämmelsens tillämpningsområde ens när de skildrar en verklig våldssituation. De kan vara sådana våldsskildringar som avses i bestämmelser bara om de inte med säkerhet kan skiljas från bilder eller videor som framställts t.ex. genom fotografering.

Till tillämpningsområdet för strafflagens 17 kap. 17 § om spridning av våldsskildring hör i princip bara sådana våldsskildringar där intrycket av våld är så realistiskt att publiken kan uppfatta de skildrade händelserna som möjliga i det verkliga livet. (RP 6/1997 rd, s. 142) På motsvarande sätt gäller den föreslagna nya bestämmelsen om innehav av våldsskildring vid sidan av bilder och bildupptagningar som visar verkligt våld sådana bilder och upptagningar som är så realistiska att de kan uppfattas som verkliga.

Begreppet visande av rätt våld ska motsvara definitionen i och tillämpningsområdet för 17 kap. 17 § i strafflagen, och våldets råhet och sättet att framställa det ska på motsvarande sätt bedömas som en helhet.

Bestämmanden täcker endast visande av rätt våld. Exempelvis sådant våld eller det sätt att skildra våld som typiskt förekommer i nyheter, filmer och andra bildprogram är inte sådant visande av rätt våld som avses i bestämmelsen. I princip är inte heller skador som åsamkas någon annan och skildrande eller visande av situationen i samband med allmänt accepterade idrottsgränar eller idrottsevenemang och enligt reglerna för dem inte sådant visande av rätt våld som avses i bestämmelsen.

Vid bedömningen av om rekvisitet för innehavsbrott är uppfyllt kan eventuellt samtycke av den som är föremål för det våldet på bilden inte tillmätas betydelse.

Även visande av våld mot djur kan höra till bestämmelsens tillämpningsområde. Som visande av rätt våld kan betraktas i synnerhet rätt våld riktat mot djur eller människor när självändamålet har varit att orsaka lidande eller att förevisa eller skildra rätt våld. Som exempel på råa våldsskildringar nämns i förarbetena till 17 kap. 17 § i strafflagen sadistisk misshandel, tortyr och stympning. Vid bedömning av en våldsskildrings råhet ska helheten beaktas, dvs. både våldet i sig och sättet att framställa det. Omständigheter som bidrar till råheten är t.ex. om framställningen av rätt våld är ytterst detaljerad, utdragen och bygger på upprepningar. (RP 6/1997 rd, s. 142) Vid bedömningen kan man förutom våldets råhet även beakta i vilken ställning den som utövar våldet och den som är föremål för våldet befinner sig samt om den som är föremål för våldet är försvarslös. Vid bedömningen av framställningssättet kan man vidare beakta bildens eller bildupptagningens kvalitet, om den är väsentlig för intrycket av råhet. Exempelvis en mycket oskarp, endast delvis synlig bild eller upptagning av våld som tagits eller gjorts på långt avstånd kan inte nödvändigtvis anses vara en sådan rå våldsskildring som avses i den föreslagna bestämmelsen.

Bestämmelsen gäller inte skaffande av tillgång till en bild eller bildupptagning som visar rätt våld, utan enbart innehav av en sådan bild eller bildupptagning. Det är inte motiverat att utvidga tillämpningsområdet till skaffande av tillgång med beaktande av yttrandefriheten och rätten att ta emot information. För brott förutsätts alltså att gärningsmannen innehar ett föremål där bilden eller bildupptagningen finns eller att gärningsmannen har laddat ner bilden eller bildupptagningen i elektronisk form på en enhet som gärningsmannen innehar eller på ett användarkonto i en webbtjänst eller i en applikation som gärningsmannen använder.

Det ska inte vara straffbart att enbart titta på en bild eller bildupptagning som visar rätt våld utan att ladda ner den på en enhet eller ett användarkonto som personen i fråga innehar eller i någon annan tjänst, på något annat konto eller på någon annan plattform som denne använder. När det gäller material i en nätmiljö och elektronisk form finns det inget motsvarande enkelt kriterium som kan jämföras med innehav av ett fysiskt föremål, som skulle kunna utgöra förutsättning för att innehav av en elektronisk bild eller bildupptagning ska föreligga. I olika nätmiljöer och kommunikationsformer kan det finnas olika tekniska lösningar som möjliggör innehåll och meddelanden samt att lagra och titta på dem. I framtiden kan de tekniska

lösningarna vara annorlunda än i dag. När man tittar på en bildupptagning på en nätserver eller i en applikation lagras i dag vanligtvis en kopia av upptagningen i cachén i användarens terminal. Eftersom enbart tittande på en våldsam bild eller bildupptagning inte heller i fortsättningen ska vara straffbart, ska det alltså inte heller bara straffbart att t.ex. enbart cachekopior har lagrats på terminalen. Straffbart innehav ska förutsätta att personen vidtar tekniska åtgärder eller arrangemang som gör att denne kommer åt bildmaterialet på nytt och kan kontrollera det. Personens agerande måste alltså på något sätt uttrycka vilja att kontrollera bilden eller bildupptagningen.

Brott förutsätter uppsåt. Gärningsmannen ska känna till det innehavda materialet som visar rått våld och dess karaktär. Bilder och bildupptagningar som man tagit emot mot sin vilja ska raderas.

Straffbarhet förutsätter också att innehavet är oberättigat. Det kan vara godtagbart att inneha en rå våldsskildring för att utreda ett brottmål och för att anmäla eller lämna material som man själv filmat, fått i misstag eller hittat till myndigheterna. Dessutom kan innehav vara godtagbart när det baserar sig på lag eller behövs för vetenskaplig forskning eller i undervisningssyfte.

Bestämmelsen gäller också innehav av en sådan våldsskildring som har skaffats före ikraftträdandet av den nya lagen. Om innehavet är oberättigat, ska materialet raderas innan lagen träder i kraft.

2 mom. I den föreslagna paragrafens 2 mom. föreskrivs det om begränsningar av bestämmelsens tillämpningsområde. Enligt 2 mom. ska som innehav av våldsskildring inte betraktas för det första sådant innehav av en bild eller bildupptagning som ska anses som godtagbart på grund av att bilden eller bildupptagningen tjänar spridning av information eller har ett uppenbart konstnärligt värde. För det andra ska som innehav av våldsskildring inte betraktas innehav av bild eller bildupptagning, om avsikten är att använda bilden eller bildupptagningen i bevissyfte eller för ett ändamål som är av vikt från allmän synpunkt. De två första begränsningsgrunderna gäller bilden eller bildupptagningens innehåll och de två senare grunderna ändamålet med innehavet. Dessutom kan gärningen vara godtagbar av någon annan orsak som är jämförbar med de orsaker som avses i 2 mom.

Syftet med de grunder som begränsar tillämpningsområdet är att beakta yttrandefriheten, särskilt vars och ens rätt att ta emot information, samt den konstnärliga friheten. Tillämpningen av momentet förutsätter avvägning och prövning fall för fall, och begränsningsgrunderna uppräknas inte uttömmande i momentet, utan det är möjligt att beakta även andra godtagbara orsaker. Legalitetsprincipen krav på noga avgränsning förutsätter att straffrättsliga bestämmelser är exakta och noga avgränsade så att vem som helst på grund av ordalydelsen kan förutse att en gärning är straffbar. Eftersom de omständigheter som begränsar straffansvaret i bestämmelsen ändå berörs av mer omfattande prövning, ställer legalitetsprincipens krav på noga avgränsning inget hinder för det föreslagna regleringssättet.

På samma sätt som i strafflagens 17 kap. 17 § om spridning av våldsskildring stannar sådana bilder och bildupptagningar som visar rått våld som tjänar spridning av information utanför den föreslagna bestämmelsens tillämpningsområde. Till dem hör i synnerhet våld som visas i nyhets- och dokumentärprogram och som hänför sig till exempel krigsskådeplatser, sociala oroligheter och verkställandet av grymma straff (RP 6/1997 rd, s. 143). Även bildupptagningar som spritts eller delat på andra sätt än som ett inslag i nyhets- eller dokumentärprogram kan emellertid höra till tillämpningsområdet för begränsningen, om det framgår av bilden eller bildupptagningen att den framför allt är avsedd att sprida information. I bilden eller

bildupptagningen har kan t.ex. kunnat radera, grumla eller täcka de allra rääste detaljerna eller delar som inte är nödvändiga för att visa på våldet.

Dessutom kan våld som ska anses som rätt visas som en del av ett verk av konstnärlig betydelse. Sådana skildringar av rätt våld i konst som ska anses som godtagbara för att trygga den konstnärliga friheten enligt 16 § 3 mom. i grundlagen hör inte till straffbestämmelsens tillämpningsområde.

Vid sidan av godtagbara orsaker som följer av bildens eller bildupptagningens innehåll kan innehav vara godtagbart på grund av ändamålet med gärningen. En begränsning som är bunden till ändamålet med gärningen behövs, eftersom det enbart utifrån bildens eller bildupptagningens innehåll inte alltid är möjligt att bedöma om innehavet är godtagbart. Innehav kan betraktas som godtagbart för det första när bilder och bildupptagningar som visar rätt våld innehåller i bevis syfte. Bilder och bildupptagningar som innehåller för att bevisa brott ska i princip överlämnas till myndigheterna inom en skälig tid. Dylikt kortvarigt innehav ska betraktas som berättigat med stöd av 1 mom. Det finns dock situationer där det inte finns någon behörig myndighet som undersöker brottet eller där bilder eller bildupptagningar på grund av t.ex. en krigssituation eller politiskt instabil situation inte kan överlämnas till myndigheterna utan risk för att de går förlorade eller utan risk för påföljder för en själv eller andra. I sådana situationer är det viktigt att det tillåtet att innehålla materialet, så att material som bevisar gärningarna bevaras med tanke på en eventuell kommande krigsrättegång eller någon annan möjlighet att bevisa gärningarna.

Innehav av bilder och bildupptagningar som skildrar våld som makthavare genomfört eller möjliggjort kan vara av politisk betydelse oberoende av den plats där eller tidpunkt då våldet har inträffat. Dessutom kan undersökande journalistik som utreder krigsbrott eller brott mot liv och hälsa samt andra människorättskränkningar vara ett i bestämmelsen avsett ändamål som är av vikt från allmän synpunkt för att innehålla bilder och bildupptagningar som visar rätt våld.

Innehav av material som av grundad anledning inhämtats i forsknings- eller undervisningssyfte eller för konstnärlig verksamhet liksom material för avslöjande av brott som man kommit över inom etablerad och allmänt accepterad verksamhet inom tredje sektorn kan beaktas som ett godtagbart ändamål, om inte material som innehåller för dessa ändamål anses som berättigat eller tillåtet på grund av upptagningarnas innehåll.

I bestämmelsen är det inte möjligt att uttömmande räkna upp de omständigheter i anslutning till upptagningarnas innehåll eller ändamålet med innehavet som ska beaktas när man bedömer om innehavet är straffbart och godtagbart. Grundlagsutskottet har betraktat kriminaliseringar av innehav som exceptionella (t.ex. GrUU 23/1997 rd). Eftersom innehav av våldsskildring är ett brott som gäller rätten att ta emot information, som hör till yttrandefriheten, och innehav av material som innehåller rätt våld kan vara nödvändigt för att försvara den demokratiska rättsstaten, bör området för straffbarhet avgränsas så att endast innehav som med beaktande av omständigheterna överskrider gränsen för vad som är godtagbarhet kan vara straffbart. När andra godtagbara orsaker bedöms kan man dock beakta t.ex. hur och varifrån bilden eller bildupptagningen har fått och hur länge och för vilket ändamål den har innehålls.

Bestämmelsens tillämpningsområde omfattar också filmer som visar rätt våld som förefaller verkligt och som sprids yrkesmässig för försäljning eller uthyrning. Eftersom det inte finns någon förhandsgranskning i Finland måste de aktörer som sprider filmer ha rätt att inom en skälig tid utreda innehållet i det material som de innehåller och förstöra sådana bilder eller bildupptagningar eller delar av dem som det är straffbart att innehålla. Omständigheter ska

bedömas sammantaget och som en helhet tillsammans med andra omständigheter som är av betydelse med tanke på straffbarheten.

I princip kan gärningsmannens privata intressen eller innehav endast för egna syften utan mera allmän betydelse inte anses som godtagbart. Det handlar om en gärning som faller inom området för straffbarhet åtminstone när materialet innehas i syfte att utnyttja det t.ex. så att avsikten är att använda en bild eller bildupptagning som bytesmedel för att få i strafflagens 20 kap. 19 § avsedda bilder som på ett sexuellt sätt visar barn eller locka andra att skaffa bilder som på ett sexuellt sätt visar barn. Som omständigheter som talar för att gärningen ska vara straffbar ska vid sidan av uppsåtet att begå brott i anslutning till delning av materialet vidare beaktas innehav av bilder och bildupptagningar för att idealisera våld eller begå andra brott.

Straffet för innehav av våldsskildring är böter.

7.2 Grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och juridiska personers straffansvar

20 kap. Om sexualbrott

21 a §. *Grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.* Det föreslås att en grov gärningsform av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn införs genom att foga en ny 21 a § till strafflagens 20 kap.

1 mom. Skärpningsgrunderna för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn föreslås hänföra sig till att det avbildade barnet är särskilt ungt, bilden skildrar grovt våld eller särskilt förnedrande behandling av barnet, brottet begås särskilt planmässigt eller brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Tillämpningen av bestämmelsen förutsätter dessutom att brottet bedömt som en helhet är grovt.

Skärpningsgrunderna motsvarar i sak skärpningsgrunderna för spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn (RP 13/2022 rd, s. 129; RP 34/2004 rd, s. 76–79).

1 punkten. Det första skärpningsgrunden föreslås vara att det barn som skildas är särskilt ungt. På samma sätt som i kvalificeringsgrunden som gäller grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn anges ingen exakt åldersgräns, utan bedömningen ska motsvara bedömningen av kvalificeringsgrunden med samma innehåll för grovt spridningsbrott. Meningen är att grunden ska vara tillämpligt på de med hänsyn till barnets ålder mest klandervärda bilderna. Därför bör barnets ålder snarare bedömas i förhållande till åldern på de barn som i allmänhet avbildas på sexuella bilder i stället för i förhållande till åldersgränsen 18 år. Denna grund blir tillämpligt på bilder där det avbildade barnet är alldeles exceptionellt ungt.

2 punkten. Den andra skärpningsgrunden föreslås vara att bilden också skildrar grovt våld mot eller synnerligen förnedrande behandling av barnet. Även denna skärpningsgrund ska i sak tillämpas på samma sätt som motsvarande skärpningsgrund för grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Med grovt våld avses gärningar som i det verkliga livet skulle uppfylla rekvisitetet för åtminstone misshandel eller våldtäkt. Skärpningsgrunden förutsätter inte att det kan påvisas att grovt våld faktiskt har använts för att begå brottet. Om bilden ger en realistisk bild av grovt våld, uppfylls rekvisitetet. Bilder som visar könsumgänge mellan barn och djur ska åtminstone anses som synnerligen förnedrande behandling.

3 punkten. Den tredje skärpningsgrunden föreslås vara att brottet begås särskilt planmässigt. Ett tecken på särskilt planmässigt innehav kan vara t.ex. att man samlat en synnerligen stor mängd

bilder under en anmärkningsvärt lång tid. I lagen definieras inte vad som avses med en anmärkningsvärt lång tidsperiod eller synnerligen stor mängd. En anmärkningsvärt lång tid kan dock betyda flera, rentav tiotals år, och en synnerligen stor mängd minst hundratals bilder. Helhetsintrycket av gärningens planmässighet ska vara av betydelse. Särskild planmässighet kan också komma till uttryck på så vis att bilder har använts eller försökt användas för att få nya bilder från andra. Ett tecken på särskild planmässighet kan dessutom vara att man har använt olika krypteringsprogram för att skaffa och förvara bilder och att man för att skaffa bilder regelbundet och under en lång tid har besökt olika sådana slutna grupper som finns till för att sprida bilder eller sådana webbsidor som är stängda för allmänheten.

4 punkten. Den fjärde grunden för att en gärning ska kunna anses som grov är att brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Även denna grund motsvarar innehållsmässigt den motsvarande, fjärde skärpningsgrunden för grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Enligt 3 mom. i strafflagens 17 kap. 1 a § om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet ska bestämmelsen inte tillämpas om ett lika strängt straff eller ett strängare straff föreskrivs för gärningen på något annat ställe i lag. Maximistraffet för deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är fängelse i två år, vilket betyder att bestämmelsen är sekundär i förhållande till bestämmelsen om grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Punkten ska tillämpas oberoende av om brottet i övrigt är särskilt planmässigt. Det är tillräckligt att brottet har begåtts som ett led i en organiserad kriminell samman slutnings verksamhet. Å andra sidan kan innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn ske planmässigt utan att det görs som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet.

Straffet för grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn förslås vara fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

På motsvarande sätt som vid innehav av våldsskildring eller grundformen av innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är avsikten inte att kriminalisera sådan etablerad och allmänt accepterad verksamhet inom tredje sektorn, där tillgång till bilder som på ett sexuellt sätt visar barn skaffas uteslutande för att avslöja brott och omedelbart göra brottsanmälan (RP 13/2022 rd, s. 129).

Frågor med koppling till lagkonkurrens bedöms i stor utsträckning via rekvisitets skyddsobjekt. Angående bild som på ett sexuellt sätt visar barn har det i samband med totalreformen av 20 kap. i strafflagen konstaterats att i situationer när gärningsmannen gör sig skyldig till spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn eller t.ex. sexuellt övergrepp mot barn genom att ta en sexuell bild av ett barn uppfylls i regel också rekvisitet för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn enligt 21 §. I sådana fall ska gärningsmannen endast dömas för det grövre brottet. (RP 13/2022 rd, s. 129) Detta gäller också det aktuella förslaget om grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn.

I situationer där gärningsmannen gör sig skyldig till grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn på grund av att bilden skildrar grovt våld, föreligger i allmänhet också innehav av våldsskildring. I dessa situationer ska gärningsmannen dömas endast för grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, eftersom det är fråga om den kvalificerade gärningsform som ska bestraffas strängast.

25 §. Juridiska personers straffansvar. Det föreslås att 25 § om juridiska personers straffansvar utökas med den föreslagna nya 21 a § om grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, så att juridiska personers straffansvar täcker också den grova gärningsformen vid sidan av grundrekvisitet för innehav.

8 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

9 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Grundläggande fri- och rättigheter som är väsentliga med tanke på propositionen

De föreslagna ändringarna hänför sig till barns rättigheter, skyldigheten att skydda barn och trygga barns ostörda utveckling samt yttrandefriheten. Förutom i grundlagen ingår bestämmelser om dessa rättigheter och skyldigheter i flera internationella och europeiska regleringsinstrument som är förpliktande för Finland. Deras innehåll och avgörandepraxis som gäller dem granskas ovan i avsnitt 2.4.

Enligt 19 § 3 mom. i grundlagen ska det allmänna stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt.

I grundlagens 12 § tryggas yttrandefriheten och förbjuds att i förväg hindra att information, meddelanden och åsikter framförs, sprids och tas emot. Artikel 10 i Europakonventionen motsvarar i fråga om innehåll 12 § i grundlagen. Det centrala syftet med yttrandefriheten är att garantera den fria opinionsbildning som utgör en förutsättning för ett demokratiskt samhälle, öppen offentlig debatt, massmediernas fria utveckling och pluralism samt möjligheten till offentlig kritik av maktutövningen (RP 309/1993 rd, GrUU 26/2002 rd, s. 2). Yttrandefriheten har således en accentuerad betydelse i samhällsdebatter och politiska debatter liksom inom vetenskap och konst (t.ex. RP 317/2010 rd, s. 40).

Yttrandefriheten brukar till sitt innersta väsen framför allt ses som en grundläggande politisk rättighet (RP 309/1993 rd, GrUU 26/2002 rd, s. 2, GrUU 19/1998 rd, s. 5). Trots grundtanken begränsar sig yttrandefriheten inte enbart till politiska uttryck, utan också andra uttrycksformer omfattas av yttrandefriheten. Grundlagsskyddet för yttrandefriheten omfattar uppgifter, åsikter och andra meddelanden oberoende av innehållet (RP 309/1993 rd). Yttrandefriheten hör inte samman med någon särskild kommunikationsform, till exempel det tryckta ordet, utan yttrandefriheten tryggas oberoende av vilken metod man väljer för att uttrycka eller offentliggöra ett budskap (RP 309/1993 rd).

Enligt 12 § 1 mom. i grundlagen kan bestämmelser om sådana begränsningar i fråga om bildprogram som är nödvändiga för att skydda barn utfärdas genom lag. Syftet med den uttryckliga möjligheten till undantag har framför allt varit att möjliggöra förhandsgranskning av bildprogram och möjligheten till undantag gäller särskilt råa våldsskildringar (RP 309/1993 rd, s. 61).

Både grundlagen och Europakonventionen tillåter övervakning i efterhand av utövandet av yttrandefrihet genom straff- och skadeståndslagstiftning. Yttrandefrihetens ställning som en grundläggande rättighet begränsar dock möjligheterna att ingripa i dess användning i efterhand. Vid sidan av integriteten hos den grundläggande rättighetens kärna ingår i dessa begränsningar också allmänna krav på att bestämmelserna ska ingå i lag, regleringen ska vara godtagbar samt exakt och noga avgränsad samt att åtgärder från det allmänna ska vara förenliga med kravet på proportionalitet när intrång i utövandet av yttrandefriheten görs (GrUU 19/2008 rd, s. 4, GrUB 14/2002 rd, s. 4, GrUU 60/2001 rd, s. 2–3, GrUB 25/1994 rd, s. 5). Exempelvis långtgående och allmänt hållen kriminalisering kan vara problematisk för bestämmelsen om

yttrandefrihet (RP 309/1993 rd, GrUU 13/2004 rd, s. 2, GrUU 26/2002 rd, s. 2–4, GrUU 37/1998 rd, s. 3, GrUU 23/1997).

Grundlagsutskottet har i sin praxis betraktat kriminaliseringar som enbart baseras på innehav som exceptionella, och ansett att kriminalisering av innehav kräver vägande grunder och att de ska vara proportionella (t.ex. GrUU 23/1997 rd s. 4 samt GrUU 26/2004 rd s. 4 och GrUU 5/2009 rd s. 3). Detta gäller också ändringar i det straffrättsliga påföljdssystemet och införandet av en grov gärningsform. Man måste kunna påvisa ett tungt vägande samhälleligt behov av en ändring och också grunden för ändringen måste vara godtagbar inom systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 9/2016 rd, s. 4).

Dessutom har utskottet konstaterat att kravet på proportionalitet förutsätter en avvägning av om det är nödvändigt att kriminalisera en handling för att skydda det bakomliggande rättsobjektet. Det gäller på denna punkt att avgöra om samma syfte kan nås på något annat sätt som innebär ett mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än kriminalisering. Också straffbestämmelsens stränghet står i samband med proportionalitetskravet (GrUU 23/1997 rd, s. 2).

Förslaget om grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

När grundlagsutskottet ursprungligen behandlade kriminaliseringen av innehav av barnpornografisk bild konstaterade utskottet att kriminalisering av innehav är exceptionellt. Utskottet påpekade dock att den bakomliggande ambitionen att skydda barnen är ett så vägande skäl att grunderna för att blotta innehavet ska bli straffbart är tillräckliga även med hänsyn till yttrandefriheten. Detta framhävs av att det är fråga om bildmaterial som har kunnat komma till genom att barn utnyttjats sexuellt. (GrUU 23/1997 rd, s. 4, GrUU 13/2004 rd, s. 2)

Införandet av en grov gärningsform för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn är motiverat för det första på grund av ett tungt vägande behov av att skydda barn. Den grova gärningsformen ska gälla de mest klandervärda gärningarna och det mest klandervärda materialet, där barn har utsatts för allvarligt sexuellt våld vid framställningen. Skyddsintresset kan således betraktas som särskilt vägande.

Behovet av förslaget motiveras dessutom av att enligt undersökningar har det sexuella våldet mot barn ökat överlag och tvång och fysiskt våld rapporteras oftare än tidigare i samband med sexuellt våld. Den föreslagna ändringen uttrycker tydligare brottens klandervärdhet och allvarlighet.

Förslaget om straffbarhet för innehav av våldsskildring

Genom kriminaliseringen av innehav av våldsskildring skyddas allmän ordning och moral samt indirekt djur och människors liv och hälsa. Dessutom är syftet med kriminaliseringen att skydda barns ostörda utveckling så att barn inte ska behöva se rätt våld som är skadligt för deras utveckling.

Möjligheten att begränsa yttrandefriheten i förebyggande syfte för att skydda barn gäller i första hand råa våldsskildringar. Dessutom är övervakning i efterhand genom bl.a. strafflagen möjlig inom ramen för de allmänna möjligheterna att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna. (RP 309/1993 rd, s. 61) Enligt grundlagsutskottets ståndpunkt är det nödvändigt att använda olika metoder för efterhandskontroll vid sidan av förhandsgranskning för att skydda barn (GrUU 14/2000 rd, s. 3).

Den i grundlagens 12 § 1 mom. tillåtna möjligheten att utfärda bestämmelser om sådana begränsningar i fråga om bildprogram som är nödvändiga för att skydda barn har betraktats som ett tecken på att intresset att skydda barn från i synnerhet rått våld kan betraktas som en godtagbar grund att begränsa yttrandefriheten. Grundlagsutskottet konstaterade emellertid i samband med att det föreskrevs om spridning av våldsskildring (SL 17:17) att det är av väsentlig betydelse för proportionalitetskravet att straffbestämmelsen ska gälla saluföring och spridning av våldsskildringar. (GrUU 23/1997 rd, s. 4)

Enligt den straffrättsliga ultima ratio -principen kan man ingripa i samhällsproblem genom kriminaliseringar bara om andra lika eller nästan lika effektiva metoder som ingriper mindre i de grundläggande fri- och rättigheterna inte är tillräckliga för att ingripa i problemet. Andra effektiva och alternativa metoder till kriminalisering för att å ena sidan skydda barn från att se rått våld och å andra sidan förhindra användning av material som visar rått våld t.ex. i syfte att idealisera våld eller som bytesmedel kan vara t.ex. effektiva åtgärder från tjänsteleverantörernas sida för att avlägsna sådant material från nätet. Bestämmelser om krav på tillbörlig aktsamhet för leverantörer av onlineplattformar och andra förmedlingstjänster så att de ingriper i olagligt innehåll ingår i EU:s förordning om digitala tjänster 2022/2065. Tjänsteleverantörerna ska bl.a. göra det möjligt för vem som helst att anmäla olagligt innehåll som finns lagrat i tjänsten och tjänsteleverantörerna ska behandla dessa anmälningar. I onlinetjänster och olika sociala medieappar sprids dock så enorma mängder olika bildmaterial att tjänsteleverantörerna inte har någon praktisk möjlighet att avlägsna ens olagligt material. Å andra sidan är det mycket svårt att ingripa i spridning av bilder och upptagningar på den mörka webben. Någon slags förhandsgranskning av rått våld skulle också kunna vara möjlig, men inte heller därigenom kan man i praktiken ingripa i enstaka bilder och upptagningar som sprids i stor utsträckning på nätet och i sociala medier. Förhandsgranskning är också förenad med utmaningar när det gäller begränsning av yttrandefriheten. Målet för lagförslaget, som bygger på regeringsprogrammet, kan således inte nås på något annat sätt än genom kriminalisering.

Begränsningen av straffbarheten för innehav av våldsskildring till endast det mest nödvändiga hör i väsentlig grad samman med kravet på exakthet och noga avgränsning. Grundlagsutskottet har konstaterat att för att trygga yttrandefriheten måste kriminaliseringar rikta sig tillräckligt exakt till endast sådana gärningar som det är nödvändigt att kriminalisera med tanke på skyddsintresset (GrUU 26/2002 rd, s. 3).

Proportionalitetskravet och det exceptionella i att kriminalisera innehav har beaktats i den föreslagna kriminaliseringen av innehav av våldsskildring genom att begränsa området för straffbart beteende till endast de mest klandervärda gärningarna och genom att säkerställa att innehav av våldsskildring fortfarande är tillåtet i situationer där innehavet på grund av antingen materialets innehåll eller ändamålet med innehavet kan betraktas som godtagbart. Dessutom ska bestämmelsen tillämpas endast på de allra räste våldsskildringarna.

Enligt 16 § 3 mom. i grundlagen är vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet tryggad, och även en inskränkning av dessa friheter ska granskas med avseende på de allmänna förutsättningarna att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna. Den föreslagna kriminaliseringen av innehav av våldsskildring begränsar ändå inte utövandet av dessa friheter, utan innehav i vetenskapligt och konstnärligt syfte samt undervisningssyfte undantas från bestämmelsens tillämpningsområde.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger utlåtande åtminstone om huruvida förslagen på angivet sätt kan betraktas som nödvändiga och proportionerliga när det

ingrips i yttrandefriheten och med beaktande av att kriminaliseringar av innehav är exceptionella, samt om huruvida förslagen är tillräckligt exakta och noga avgränsade på det sätt som legalitetsprincipen kräver.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 17 och 20 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 20 kap. 25 §, sådan den lyder i lag 723/2022, och
fogas till 17 kap. en ny 17 a § och till 20 kap. en ny 21 a § som följer:

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

17 a §

Innehav av våldsskildring

Den som obehörigen innehar en bild eller bildupptagning som visar rått våld ska för *innehav av våldsskildring* dömas till böter.

Som innehav av våldsskildring betraktas inte sådant innehav av en bild eller bildupptagning som ska anses som godtagbart på grund av att bilden eller bildupptagningen tjänar spridning av information eller har ett uppenbart konstnärligt värde eller på grund av att bilden eller bildupptagningen ska användas i bevissyfte eller för ett ändamål som är av vikt från allmän synpunkt, och inte heller sådant innehav av en bild eller bildupptagning som ska anses som godtagbart av någon annan därmed jämförbar orsak.

20 kap.

Om sexualbrott

21 a §

Grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Om vid innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

- 1) det barn som skildras är särskilt ungt,
- 2) bilden också skildrar grovt våld mot eller synnerligen förnedrande behandling av barnet,
- 3) brottet begås särskilt planmässigt, eller
- 4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

25 §

Juridiska personers straffansvar

På koppleri, grovt koppleri, spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och

grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar. Detsamma gäller lockande av barn i sexuella syften, där någon föreslår ett möte eller andra kontakter med barn i syfte att tillverka bilder eller bildupptagningar som på ett sexuellt sätt visar ett barn.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 5 juni 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Justitieminister Leena Meri

Lag

om ändring av 17 och 20 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 20 kap. 25 §, sådan den lyder i lag 723/2022, och
fogas till 17 kap. en ny 17 a § och till 20 kap. en ny 21 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

Om brott mot allmän ordning

(ny)

17 a §

Innehav av våldsskildring

Den som obehörigen innehar en bild eller bildupptagning som visar rått våld ska för *innehav av våldsskildring* dömas till böter.

Som innehav av våldsskildring betraktas inte sådant innehav av en bild eller bildupptagning som ska anses som godtagbart på grund av att bilden eller bildupptagningen tjänar spridning av information eller har ett uppenbart konstnärligt värde eller på grund av att bilden eller bildupptagningen ska användas i bevissyfte eller för ett ändamål som är av vikt från allmän synpunkt, och inte heller sådant innehav av en bild eller bildupptagning som ska anses som godtagbart av någon annan därmed jämförbar orsak.

20 kap.

20 kap.

Om sexualbrott

Om sexualbrott

(ny)

21 a §

Grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Om vid innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Gällande lydelse

25 §

Juridiska personers straffansvar

På koppleri, grovt koppleri, spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar. Detsamma gäller lockande av barn i sexuella syften, där någon föreslår ett möte eller andra kontakter med barn i syfte att tillverka bilder eller bildupptagningar som på ett sexuellt sätt visar ett barn.

Föreslagen lydelse

- 1) det barn som skildras är särskilt ungt,
 - 2) bilden också skildrar grovt våld mot eller synnerligen förnedrande behandling av barnet,
 - 3) brottet begås särskilt planmässigt, eller
 - 4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
- och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

25 §

Juridiska personers straffansvar

På koppleri, grovt koppleri, spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn *och grovt innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar. Detsamma gäller lockande av barn i sexuella syften, där någon föreslår ett möte eller andra kontakter med barn i syfte att tillverka bilder eller bildupptagningar som på ett sexuellt sätt visar ett barn.

Denna lag träder i kraft den 20 .